

Komplett Syllabus
És
Kurzusleírás
Az
ELTE-BTK Filozófiai Intézet
Kredites hallgatói számára
2004 tavaszi félév

Az esetleges hiányosságokért
Elnézést kérünk

A kurzusok pontos adatai megtalálhatók

A

<http://philosophy.elte.hu/insitute/coursehu.html>

lapon

Frissítve: 2004.02.19.

PROPEDEUTIKA 2
(FLN-102; FL-102)

Vezeti: Kelemen János

Hely és időpont: I/228.; szerda 10-11:30

A kurzus célja: a szak különböző tanegységeit gondozó tanárok összefoglaló előadásainak formájában bevezetést nyújt a filozófia szak szisztematikus tárgyainak tanulmányozásához.

A részvétel feltétele: a kurzuson való részvétel nem követel a felvételi anyagon túl előzetes filozófiai ismereteket.

Minden beiratkozott első éves hallgatónak kötelező felvennie.

Értékelés: két évközi zárthelyi dolgozat.

2004. február 11.

Kelemen János Bevezetés

Témakörök:

2004. február 18.

Kelemen János Metafilozófia

(A filozófiai gondolkodás természete és a filozófia mint diszciplína. A filozófia típusai, iskolák és irányzatok. Alapvető álláspontok a filozófiában. Materializmus – idealizmus – neomaterializmus; monizmus – dualizmus; dialektika; realizmus – naiv realizmus – antirealizmus; spiritualizmus, fideizmus; objektivizmus – szubjektivizmus; naturalizmus – fizicizmus – fenomenalizmus; racionalizmus – empirizmus; racionalizmus – irracionálizmus; logicizmus – pszichologizmus; holizmus – kollektivizmus – individualizmus; dogmatizmus – szkeptizmus – agnoszticizmus – kriticismus; abszolutizmus – relativizmus; szolipszizmus, historizmus - antihistorizmus. A filozófiai problémák természete. A rendszer és a módszer kérdése. A szisztematikus filozófiai elméletek és a filozófiatörténet viszonya. A filozófiai problémák „szubsztantív” és „analitikus” megközelítése. A filozófia, a vallás, a tudományok és a művészetek viszonya. A filozófia főbb részdiszciplínái: metafizika, logika, etika, esztétika, ismeretelmélet, tudományfilozófia, nyelvfilozófia, társadalom- jog- és politikai filozófia, vallásfilozófia, történelemfilozófia. Vita, bizonyítás és érvelés a filozófiában. A filozófia tanulmányozásához szükséges technikai ismeretek: enciklopédiák, kézikönyvek, folyóiratok, szótárak, Internet.

Kötelező olvasmány az előadáshoz: Hegel, Előadások a filozófia történetéről.

Akadémiai Kiadó, Bp. 1977. „A” szakasz: „Az előadáshoz A filozófia történetének fogalma (25-56.). „B” szakasz: „A filozófia viszonya más területekhez” (56-87.).

Az előadáshoz ajánlott kézikönyvek:

- H. J. Störig, A filozófia világtörténete. Helikon, Bp. 1997.

- K. Jaspers, Bevezetés a filozófiába. Európa Kiadó, Bp. 1987.

- G. E. Moore, „Mi a filozófia? In: G. E. Moore, A józan ész védelmében. Magyar Helikon, Bp. 1981. 5-61.
- B. Russell, A filozófia alapproblémái. Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1996.
- B. Russell, „ a tudományos módszer a filozófiában. In: B. Russell, Miszticizmus és logika. Magyar Helikon, Bp. 1976. 157-201.
- N. Warburton, Bevezetés a filozófiába, Kossuth Kiadó, Bp. 2000.
- Benedetto Croce, „A teologizáló filozófiáról és csökevényeiről”. In: Benedetto Croce, A szellem filozófiája. Gondolat, Bp. 1987. I.-II. 105-118.
- Heinrich Rickert, A filozófia alapproblémái. Európa Könyvkiadó, Bp. 1987. I. fejt. „A filozófia feladatai és kifejtési módjai”. 13-73.)

2004. február 25.

Bánki Dezső A filozófiai analízis

2004. március 3.

Erdélyi Ágnes Bevezetés a tudományfilozófiába

(Laki János, „Empirikus adatok, metodológia, gondolkodás és nyelv”.

Megtalálható: Laki János /szerk./ Tudomány-filozófia. Bp., Osiris 1998. 7-32. old.)

2004. március 10.

Tatár György Bevezetés a vallásfilozófiába

(Davis, Brian, Bevezetés a vallásfilozófiába, Bp., Kossuth, 1999., Bevezetés + 1. fejezet)

2004. március 17.

Ludassy Mária Természetjog és történelem

(Leo Strauss, Természetjog és történelem, Modern természetjog: Hobbes, Locke)

2004. március 24.

ZH 1.

2004. március 31.

Huoranszki Ferenc Bevezetés a metafizikába

2004. április 14.

Bence György Bevezetés a politikai filozófia

2004. április 21.

Orthmayr Imre Filozófiai antropológia és etika

(Spinoza, Politikai tanulmány, 1-3. fejezet)

2004. április 28.

Miklós Tamás Bevezetés a történelemfilozófiába

2004. május 5.

Marno Dávid Analitikus történelemfilozófia

2004. május 12.

Tózsér János Bevezetés az észlelés elméletébe

2004. május 19.

ZH 2.

Logika 1. szeminárium

FLN-104

Szécsényi Tibor adjunktus

1. Következtetések és nyelvi feltételeik

A következtetések kapcsolata a természetes nyelvek kommunikatív és kognitív funkciójával. Kommunikatív nyelvek és formális nyelvek. Véges módon definiálható nyelvek. Induktív definíciók, formális rendszerek, algoritmusok és automaták.

A természetes nyelvek és a formális nyelvek különbségei. Cantor diagonalizációs tétele.

2. Nulladrendű nyelvek.

A következtetések durvaszerkezete: mondatok és logikai szavak. A formalizált nyelvek definiálásának elemei. Formalizálási gyakorlatok.

3. A logikai elméletek felépítési módjai.

Szintaxis és szemantika különbsége. Igazságértékek. A Tarski-féle igazságelmélet.

4. A logikai szavak klasszikus szemantikája.

Igazságszabályok és lebontási szabályok. Az extenzionális mondatfunktorok száma és nyelvi kifejezhetősége.

5. A klasszikus nulladrendű logika szemantikai elmélete.

Kielégíthetőség, érvényesség és következményreláció.

6. Összefoglalás és gyakorlás.

7. Analitikus táblázat és szekvenslogika

Az analitikus táblázatos módszer lebontási szabályai és a szekvens logika szabályai közötti kapcsolat. Az analitikus táblázatos módszer helyessége és teljessége.

8. Elsőrendű nyelvek.

A következtetések finomszerkezete: mondatok és nevek. Predikátumok, névfunktorok és változók. Kvantorok, tárgyalási univerzum.

9. Formalizálási gyakorlatok.

10. Az elsőrendű nyelvek szemantikája.

Az interpretáció fogalma. Az individuumváltozók szemantikája: értékelő függvények. A logikai konstansok jelentése: értékelési szabályok. A Tarski-féle igazságelmélet szerepe a logikában.

11. A klasszikus elsőrendű logika szemantikai elmélete.

Az elmélet centrális fogalmainak definiálása, és egymáshoz való viszonyuk vizsgálata.

Az igazságszabályok és az analitikus táblázatos módszer kapcsolatának bemutatása.

Példák az analitikus táblázatos módszer használatára.

12. Gyakorlás

13. Analitikus táblázat és szekvenslogika

A kvantorok lebontási szabályai és a kvantifikáció szekvens logika szabályai közötti kapcsolat. Az elsőrendű analitikus táblázatos módszer helyessége és teljessége.

Ajánlott irodalom:

Ruzsa I. - Máté A.: Bevezetés a modern logikába Osiris, 1997

Ruzsa I., Klasszikus, modális és intenzionális logika, Akadémiai Kiadó, 1987.

Ruzsa I., Logikai szintaxis és szemantika, I-II. köt., Akadémiai Kiadó, 1989.

Guenther - Gabbay, Handbook of Philosophical Logic, Vol. I-IV., D. Reidel, 1983-87.

Követelmény:a félév során két dolgozat.
Időpont: szerda 4-5.30 h.

Logika

FLN-105

Máté András docens

Tematika:

Analitikus táblázatok az elsőrendű logikában.
Az érvényesség bizonyíthatósága, Löwenheim--Skolem--tétel.
Az elsőrendű logika szintaktikai felépítése.
Teljességi tétel a klasszikus elsőrendű logikára.
Elsőrendű elméletek; az elsőrendű aritmetika nem-teljessége.
A másodrendű logika vázlata; másodrendű aritmetika.
Típuselméleti logika.
Deskripció és értékrés.

Irodalom:

Ruzsa -- Máté: Bevezetés a modern logikába, Osiris, 1997
Pólos -- Ruzsa: Bevezetés a logikába, Tankönyvkiadó (bölcészkarai jegyzet).
Ruzsa: Klasszikus, modális és intenzionális logika, Akadémiai, 1984.
Ruzsa: Logikai szintaxis és szemantika II., Akadémiai, 1989.
Gabbay --- Guenther: Handbook of Philosophical Logic II. Reidel, 1986.
Copi--Gould: Kortárstanulmányok a logikaelmélet kérdéseiről, Gondolat, 1985.

Előfeltétel: FL-216 szeminárium

Követelmény: kollokvium az előadásban elhangzottak, valamint az FL-216 szeminárium anyagának elméleti része alapján (a megadott irodalom a felkészülést és a tájékozódást segíti).

Időpont: hétfő, 1/4 9 – 3/4 10

Nemteljességi tételek

FLN-106.01

Csaba Ferenc mb.ea.

Tematika:

A nemteljességi tételek Smullyan-féle „episztemológiai” interpretációja

Az aritmetika formális elméletei

Tarski tétele

A szintaxis aritmetizálása

A Gödel- és a Rosser-féle eldönthetetlen mondatok

A konzisztencia bizonyíthatatlansága

A nemteljességi tételek „filozófiai konzekvenciái”

Előfeltétel:FLN-104

Követelmény:beszámoló

Időpont:csütörtök, 18.00.

Kondicionálisok

FLN-106.02

Farkas György doktorandusz

Tematika:

A félév során a feltételes állítások logikai modellezésének problémakörét fogjuk tanulmányozni.

Előfeltétel: FLN-104

Követelmény: Beszámoló a félév végén.

Időpont : hétfő 16h.

Modális logika

FLN-106.03

Pólos László docens, Csaba Ferenc mb.ea.

Tematika:

Az arisztotelészi esszencializmus rekonstrukciói

A propozicionális modális logikák szintaktikai felépítése

Relációs struktúrák

Lehetséges világok szemantikája

Kontrafaktuális kondicionálisok

A modalitások filozófiája: a Lewis-féle modális realizmus és az Armstrong-féle kombinatorializmus

A modalitások strukturalista értelmezése

Kitekintés: az elsőrendű modális logika szemantikája

Időpont: csütörtök, 16.00.

Előfeltétel: logika szeminárium,

Követelmény: beszámoló

Pragmatika: a nyelvhasználat törvényei

FLN-106.04

Madarász Tiborné ny. docens
Szécsényi Tibor adjunktus

Tematika:

A pragmatikában a nyelvhasználat törvényeit vizsgáljuk. Jelen kurzusban néhány a legjelentősebb pragmatikailag motivált elméletet és a hozzájuk kapcsolható logikai eszközöket tekintjük át. Így néhány, mind formális mind informális rendszerekről nyújtunk bevezető leírást.

Főbb témakörök:

Montague (Bar-Hillel, Kaplan) típusú indexikus formális pragmatika. A nyelvhasználat törvényeinek leírása, az igazságfeltétel szemantika (tarskiánus tradíció) kibővítésével indexikus eszközökkel intenzionális keretelméletben. A pragmatikus következményreláció forrásai.

Grice informális pragmatikai elmélete. A konverzációs következtetések pragmatikája. A racionális viselkedés elve, az együttműködési alapelv és a társalgásban betartandó Grice féle maximák szerepe a pragmatikai rendszerekben.

Formális pragmatika játékelméleti-szemantikai megközelítésben. Hintikka és iskolájának eredményei a kontextusfüggőség játékszabályainak kidolgozásában. Az információkereső dialógusok modellálása.

Az abdukció (vélekedés) logikai pragmatikai megközelítése. Peirce nyomán vizsgáljuk az abdukciós következtetéseket, konklúzióból a hiányzó premissza a hiányzó információ megtalálásának módjait, Gabbay logika rendszerét mint információkereső mechanizmust.

Egy alkalmazás: a kérdések logikájának pragmatikai kezelésmódja.

A kérdés-válasz relációnak alapvetően pragmatikai természete van. Különböző interrogatív modellek. Kérdéstípusok és a hozzájuk tartozó preszuppozíciók. A megválaszoltság (konkluzív válasz) adekvátsági szemantikai és pragmatikai feltétele. A "miért" kérdés és válasz logikai rekonstrukciója. A magyarázat cowering low modellje. A magyarázat oksági és kontrafaktuális karaktere.

Előfeltétel: FLN-104

Követelmény (választható a, b, c-ből):

a./ szemináriumi dolgozat benyújtása

b./ előadás megtartása

c./ beszámoló a félév során megbeszélte témákból.

Időpont: hétfő 2-3,30

Modalitás: filozófiai és logikai problémák

FLN-106.05

Máté András

Tematika:

Modális kifejezések a természetes nyelvben és különféle használatuk. A modális funktorok.

Arisztotelészi és didóroszi modalitások.

A „philóni kondicionális” és az implikáció.

A modális szemantika megalkotása, a Kripke-szemantika. Lehetséges világok és az alternatívareláció.

Modalitás és kvantifikáció. Paradoxonok és elhárítási kísérletek.

Értékréses szemantikai megközelítés: Prior.

Modalitások más értelemben: idő- és norma-logikák.

Előfeltétel: FLN-104

Követelmény: A félév végén egy rövid zárthelyi a kurzus anyagának formális részéből, valamint írásos vagy szóbeli beszámoló a modalitásokkal kapcsolatos filozófiai viták valamilyen területéről.

Időpont és hely: szerda 1/4 9- 3/4 10, i ép. 226.

Paradoxonok

FLN-106.06

Mekis Péter

Tematika:

Zénón apóriái

A végtelen paradoxonai

Halmazelméleti paradoxonok.

Szemantikai paradoxonok.

Döntéseméleti paradoxonok.

Filozófiai stratégiák a paradoxonok kezelésére.

Előfeltétel: FLN-104

Követelmény: A félév végén beszámoló a félév anyagából és házi dolgozat a tárgyalt témák valamelyikéből.

Időpont és hely: Kedd 1/2 9, i ép. 221.

Klasszikus filozófiai problémák tárgyalása modern logikai eszközökkel

FLN-106.07

Mekis Péter

Tematika:

- 1.Parmenidészi problémák
- 2.Ideaelmélet
- 3.A győzedelmes argumentum
- 4.Istenérvek
- 5.A cogito-érv
- 6.Lehetséges világok

Előfeltétel: FLN-104

Követelmény:A félév végén beszámoló a félév anyagából és házi dolgozat a tárgyalt témák valamelyikéből.

Időpont és hely:Hétfő 1/2 9, i ép. 221.

Nemklasszikus logikák

FLN-106.09

Szécsényi Tibor adjunktus

Szabad logika

A „szabad logika” megnevezés valójában az előfeltevésmentes logika (presupposition free logic) elnevezés kissé pontatlan rövidítése. A klasszikus logikában a „Pegasus szárnyas ló” premisszából helyesen következtethetünk arra, hogy „Létezik szárnyas ló”. A szabad logikák különböző rendszerei azonosak abban, hogy az ilyen szerkezetű következtetések bennük nem helyesek.

A kurzus során felépítjük az elsőrendű szabad logika egy szemantikai és egy szintaktikai elméletét.

Intuicionista logika

Az intuicionista logika a matematika alapjainak filozófiai kérdésköréből nőtt ki, és egyik jellemző vonása, hogy benne a kettős negáció szabálya nem áll fenn.

A kurzus során felépítjük az elsőrendű intuicionista logika egy szemantikai és egy szintaktikai elméletét.

Fuzzy logika

A fuzzy témákat felölelő kiterjedt szakirodalomban a „fuzzy logika” kifejezést két értelemben használják. Egyrészt a többértékű logikák hagyományos témaköreinek egy újabb megnevezésére, másrészt olyan logikai elméletek megjelölésére, melyekben az igazságértékeket természetes nyelvi kifejezésekkel helyettesítik. Ez utóbbi témakört szokás Zadeh nyomán a „nyelvi logika” (linguistic logic) kifejezéssel is megnevezni.

A kurzus során a nyelvi logikák egy családját fogjuk szemantikai úton definiálni a fuzzy halmazelmélet segítségével.

Előfeltétel: FLN-104

Követelmény: Beszámoló

Időpont: csütörtök 1/2 6 – 7.

A létezés logikai szempontból
Kalandozás a logika és metafizika határterületén
FLN-106.10

Pólos László docens

A kurzus szemináriumi jellegű, Publikált tanulmányokat vitatunk meg. Minden résztvevőnek előadást kell tartania legalább két tanulmányból. A hallgatók lehetőséget kapnak önálló tanulmányok készítésére, s bemutatására is.

Előfeltétel:FLN-104

Követelmény:A jegy, illetve kredit megszerzésének alapjai a prezentációk illetve tanulmányok

Időpont:hétfő 10:30-12.00

EPISZTEMOLOGIA ÉS NYELVFILOZÓFIA FLN-107

Előadó: Kelemen János, Huoranszki Ferenc

Hely és időpont: B/mfsz. 172, csütörtök, 11:30-13

A kurzus célja: szisztematikus bevezetést nyújt az ismeretelmélet és a nyelvfilozófia alapkérdéseibe.

A részvétel feltétele: a kurzuson való részvétel nem követel a felvételi anyagon túl előzetes filozófiai ismereteket.

Értékelés: félévvégi záró vizsga.

Témakörök:

I.

Az ismeretek típusainak osztályozása (a priori, a poszteriori)

A tapasztalat formái (érzékelés, észlelés)

Elméleti és gyakorlati tudás

Az igazolás típusai (induktív, deduktív)

Fundacionizmus és koherentizmus

Szkepticizmus és bizonyosság

A tudás fogalma

Ismeretelméleti internalizmus és externalizmus

Az igazság fogalma

Valószínűség

Verifikacionizmus

Relativizmus

II.

1. A nyelv szerkezete és funkciói

2. A nyelv mint a gondolkodás kifejezése és mint kommunikációs eszköz

3. Természetes, mesterséges és másodlagos nyelvek

4. Nyelv, tudás, megismerés

5. A tudományos nyelv

6. A nyelv biológiai és társadalmi természete

7. Privát nyelv, publikus nyelvhasználat

8. Jelenetés, referencia, igazság

9. Jelentés-externalizmus, jelentés-internalizmus

10. A nyelvi relativizmus

11. A nyelvi cselekvés

Kötelező irodalom, tankönyvek magyar nyelven:

I.

Forrai G. (szerk.) Mikor igazolt egy hit? (Bp., Osiris, 2002.)

Grayling (szerk.) "Ismeretelmélet" in Filozófiai kalauz (Bp. Akadémiai, 1997): 21–69.

Farkas K. – Kelemen J. "Nyelv, gondolkodás, világ", in Nyelvfilozófia (Bp., Áron, 2002): 209–239.

II.

Kelemen János, A nyelvfilozófia rövid története (Bp., Áron, 2000.): 4. és 5. fej., 89-154.
Farkas K. – Kelemen J. “Nyelv, gondolkodás, világ”, in Nyelvfilozófia (Bp., Áron, 2002):
I.-IV. fej., 11-206.

NYELVFILOZÓFIAI ALAPFOGALMAK FLN-108.01/a, b
szeminárium
2004 tavasz
Sillabusz március 11-től

előadó: Kelemen János, Zvolenszky Zsófia, zz207@nyu.edu
108.01/a: csütörtök 9:30–11, I/-106 (alagsor)
108.01/b: csütörtök 12:30–2, I/-104 (alagsor)
fogadóóra: péntek 10–12, I/122-123, és megbeszélés szerint

Szavaink, mondataink tárgyáról, emberekről, eseményekről – a világ dolgairól – szólnak, azokra utalnak. Nyilvánvalónak tűnik, hogy mindebben a szavak és mondatok jelentése fontos szerepet játszik. De pontosan miféle szerepet? A válasz egyáltalán nem egyszerű. Vegyük például a két mondatot:

Mark Twain híres író volt.

Samuel Clemens híres író volt.

Az első jelentése miben különbözik a másodikétól? Hiszen mindkettő ugyanarról a személyről szól: akit Samuel Clemensnek hívtak, de „Mark Twain” néven vált híressé. Viszont – Gottlob Frege szerint – nem jelentheti ugyanazt a két mondat, ha az egyikben (például az elsőben) racionálisan hihetünk anélkül, hogy a másik mellett is elköteleznénk magunkat. Ebben rejlik Frege „rejtélye”, mely a XX. századi nyelvfilozófia kiindulópontja. A szemináriumon a jelentés fogalmát vizsgáljuk ebből a problémakörből kiindulva, az analitikus filozófia eszköztárának segítségével.

Követelmények:

meghatározott témák egyikéről egy rövid, ötoldalas esszé írása, majd átírása és kibővítése:

leadási határidő: április 22.

átírt, végleges változat leadási határideje: május 20.

félév végén írásbeli vizsga a szemináriumon tárgyaltak alapján

időpont: május 27. 12:30–2, I/-104 (alagsor)

szemináriumi részvétel, hozzászólások

Osztályzás:

10 % szemináriumi részvétel

30 % esszé, első változat

10 % esszé, átírt változat

50 % írásbeli vizsga

Kötelező irodalom:

F&K: Farkas Katalin – Kelemen János Nyelvfilozófia. Bp. Áron Kiadó 2000.

Grayling: Mark Sainsbury: „Filozófiai logika” in A. C. Grayling Filozófiai kalauz. Bp.

Akadémiai Kiadó 1997.

tanulmányok a teljes olvasmánylistáról (fénymásolatok rövidesen megtalálhatók a tanszéki könyvtárban)

I. REFERENCIA: NEVEK ÉS LEÍRÁSOK

1. Frege: jelentés (értelem) és jelöllet
(3/11)

Grayling 75–82

Frege: „Jelentés és jelöllet”

2. Russell a nevekről (3/18)

F&K 123–135

Grayling 82–85

3. Kripke a nevekről (3/25)

F&K 135–145

Grayling 85–89

4. Russell a leírásokról (4/1)

F&K 145–153

Grayling 89–95, 99–105

Russell: „A denotálásról”

Strawson: „A referálásról”

5. Kontextusfüggő referencia: indexikus
kifejezések (4/15)

F&K 153–163

Frege: „A gondolat”

II. A JELENTÉS ALAPJA ...

6. ... a használat – korai Wittgenstein és
Austin (4/22)

F&K 61–86; 165–187

Wittgenstein: Logikai-filozófiai értekezés

§§ 2.1–3.3; 4–4.1; 4.12–4.1211;

5.5563–5.63

Austin: Tetteért szavak – részlet

11. ... a referencia, a világ – Putnam
(megbeszélte időpont)

F&K 231–239

Putnam: “The Meaning of ‘Meaning’” –
részlet

7. ... a verifikáció – Quine ellenvetései
(4/29)

F&K 75–109

Quine: „Az empirizmus két dogmája”

8. ... igazságkondíció – Davidson (5/6)

F&K 110–121

Grayling 120–128

9. ... a kommunikációs szándék – Grice
(5/13)

F&K 165–170

Grice: „Jelentés”

Grice: „A társalgás logikája”

10. ... privát nyelv helyett nyilvános
szabályok – kései Wittgenstein (5/20)

F&K 213–231

Wittgenstein: Filozófiai vizsgálódások

§§1–133; 198–242; 243–309

Jelentés, igazság és megértés

FLN-108.02

Mekis Péter

Tematika:

A címben jelzett problémákat az órákon klasszikus és kortárs nyelvfilozófiai munkák alapján tárgyaljuk. Minden órán egy-egy szöveget olvasunk.

Követelmény:

A jegyszerzés feltétele a félév során referátum egy cikk alapján (ez kiváltható házi dolgozattal) és a félév végén beszámoló a többi cikkből.

Időpont : Hétfő 1015

Bodnár István: Angol nyelvű szakszövegolvasás
2004. tavasz szemeszter
péntek 10:30-12
II. emelet 208-as terem
FLN-110.01b

E-levélcím: StB@elte.hu
Tel.: 266 9100/5295

A félév során Bernard Williams egy vékony kötetét fogjuk olvasni, hétről-hétre 10-15 oldal terjedelmében. A kurzuson való részvételhez középfokú angol nyelvtudás elengedhetetlenül szükséges.

A szemináriumon a szemináriumi munka, a félév során rendszeresen az óra keretében írt röpzárhelyik, és az évvégi zárthelyi alapján lehet szemináriumi jegyet szerezni.

A szeminárium létszáma maximum 15 fő

FLN-110.02 (Szakszövegolvasás gyakorlat)

Időpont: kedd 10 órától 11 óra 30-ig

Hely: II. emelet 215-ös szoba

Francia szakszövegolvasás

A órákon francia filozófiai szövegeket olvasunk (hallgatók előre megkapják – otthon feldolgozhatják – a szövegeket), és megbeszéljük a szövegek nyelvi és tartalmi problémáit.

Követelmények: a szövegek előzetes feldolgozása alapján aktív részvétel az órákon

Jegyszerzés módja: szemeszter végi zárthelyi dolgozat

Német szakszövegolvasás FLN 110.03 szerda 16-18,
Német szakszövegolvasás 2. csüt. 16-18
Joó Mária adj. Fil. Int.

A tárgy két féléves, csak sorrendben lehet teljesíteni. Minden félévben indul mindkettő (változás az előzőekhez képest!). Az 1. félévben óráról órára közösen dolgozunk fel egy mai szakirodalmi cikket, melyet előtte a hallgató otthon lefordít, kiszótáraz. A félév folyamán két zárthelyit kell megírnia (fordítás szótárral), erre és az órai munkára kap jegyet.

A 2. félévben a feldolgozandó szöveg már eredeti filozófiai mű és nem a 20. században íródott. Ebben a második félévben váltakozik a közös fordítás és az egyéni konzultáció. A közös munkára kijelölt szöveg van, az egyéni konzultációra ki-kik számára fontos szöveget hozza magával és azt fordítja folyamatosan vagy egyes problémás helyeit a tanárral. A félévi jegy megszerzéséhez szintén két zárthelyit kell megírni.

Bodnár István: Angol nyelvű szakszövegolvasás
FLN-112.01b
2004. tavasz szemeszter
péntek 10:30-12
II. emelet 208-as terem

E-levélcím: StB@elte.hu
Tel.: 266 9100/5295

A félév során Bernard Williams egy vékony kötetét fogjuk olvasni, hétről-hétre 10-15 oldal terjedelmében. A kurzuson való részvételhez középfokú angol nyelvtudás elengedhetetlenül szükséges.

A szemináriumon a szemináriumi munka, a félév során rendszeresen az óra keretében írt rögzárhelyik, és az évvégi zárthelyi alapján lehet szemináriumi jegyet szerezni.

A szeminárium létszáma maximum 15 fő

Erdélyi Ágnes
2004 tavasz
FLN-112.02
(Szakszövegolvasás gyakorlat)

Időpont: kedd 10 órától 11 óra 30-ig
Hely: II. emelet 215-ös szoba

Francia szakszövegolvasás

A órákon francia filozófiai szövegeket olvasunk (hallgatók előre megkapják – otthon feldolgozhatják – a szövegeket), és megbeszéljük a szövegek nyelvi és tartalmi problémáit.

Követelmények: a szövegek előzetes feldolgozása alapján aktív részvétel az órákon

Jegyszerzés módja: szemeszter végi zárthelyi dolgozat

Német szakszövegolvasás FLN 112.03 szerda 16-18,
Német szakszövegolvasás 2. csüt. 16-18
Joó Mária adj. Fil. Int.

A tárgy két féléves, csak sorrendben lehet teljesíteni. Minden félévben indul mindkettő (változás az előzőekhez képest!). Az 1. félévben óráról órára közösen dolgozunk fel egy mai szakirodalmi cikket, melyet előtte a hallgató otthon lefordít, kiszótáraz. A félév folyamán két zárthelyit kell megírnia (fordítás szótárral), erre és az órai munkára kap jegyet.

A 2. félévben a feldolgozandó szöveg már eredeti filozófiai mű és nem a 20. században íródott. Ebben a második félévben váltakozik a közös fordítás és az egyéni konzultáció. A közös munkára kijelölt szöveg van, az egyéni konzultációra ki-ki a számára fontos szöveget hozza magával és azt fordítja folyamatosan vagy egyes problémás helyeit a tanárral. A félévi jegy megszerzéséhez szintén két zárthelyit kell megírni.

FLN-202.05 ET-312.22/ETN-310.22 Bárány István: Parmenidész töredékei G,2ó
Időpont: péntek 14-15.30 MUK. 42.

Parmenidész, a preszókratikus filozófia egyik legjelesebb képviselőjének a tankölteményét fogjuk eredeti nyelven olvasni. Az óra látogatását elsősorban azoknak javaslom, akik legalább minimális szinten olvasnak ógörögül, de természetesen azokat is szívesen látom, akik a preszókratikus filozófia iránt érdeklődnek.

Bárány István
egyetemi adjunktus

Művek: Platón: Theaitétosz. Fordítás, jegyzetek, szerkezeti vázlat, tanulmány, bibliográfia. Atlantisz kiadó, Budapest, 2001. 267 o.
„Oedipe à Colone: Hérisation et Tragédie.” in Acta Antiqua Academicae Scientiarum Hungaricae. 36, 1995, 15–37
„Mit kutat a szkeptikosz, avagy szkeptikus volt-e Micimackó?” in Passim IV (2002).

FLN – 203

Filozófiatörténet 2. (Arisztotelész és a hellenisztikus filozófia)

hely, idő: II./208. Kedd 8.30 – 10 h.

A számonkérés módja: írásbeli vizsga.

Arisztotelész

Az arisztotelészi filozófia ontológiai alapvetése a Kategóriák és a Metafizika VII. alapján.

Logika: szillogisztika (I. Analütika) és a tudományos kutatás filozófiája (II. Analütika).

Metafizikai tanítása (Metafizika I, III, IV, VI, XII könyv).

Természetfilozófia (Fizika, A keletkezésről és a pusztulásról)

Lélekképzés (A lélek I –III).

Etika (Nikomakhoszi Etika I, II, VI. könyv)

Politika (Politika I.)

Hellenisztikus filozófia (Epikureizmus, sztoikus filozófia, szkeptikus filozófia)

Epikurosz természetfilozófiája, etikája és ismeretelmélete.

Sztoikus természetfilozófia, etika és ismeretelmélet.

Szkeptikus nézetek a megismerésről.

Irodalom

Tankönyvek:

Sir David Ross: Arisztotelész. Osiris, Bp. 1996.

A. Long: Hellenisztikus filozófia. Osiris, Bp. 1998.

Szövegek

Steiger K. (ford.): A cinikus és a megarai filozófia (Görög gondolkodók 3.) Kossuth, Bp. 1994.

Lautner P. (ford.) A kürénéi hedonizmus (Görög gondolkodók 4.) Kossuth, Bp. 1995.

Arisztotelész

Kategóriák, Herméneutika (több kiadása is van)

Metafizika III, IV, VI, VII, VIII és XII. könyv. A VII. könyvet ajánlatos a Gond 1.

számában megjelent fordításban tanulmányozni, a többi könyv esetében valamely idegennyelvű fordítás feldolgozása ajánlott.

A keletkezésről és pusztulásról (Magyar Filozófiai Szemle 1988/3-4)

A lélek (in: Arisztotelész, Lélekképzési írások. Európa, Bp. 1988)

Nikomakhoszi Etika (Szabó Miklósnak Simon Endrétől korrigált fordításában – először: Helikon, 1979 – ajánlatos olvasni.

Politika (több kiadása is van)

Hellenisztikus filozófia

Epikurosz levelei (in: Filozófiai Szöveggyűjtemény, szerk. Simon Endre.

Tankönyvkiadó, 1959. (több kiadása is van) I. kötet.

Sztoikus etikai antológia. Gondolat 1983. 5-32. old., 337-415. old.

Epiktétosz Kézikönyvecskéje (több kiadás)

Marcus Aurelius Elmélkedései (több kiadás)

Sextus Empiricus: A pürrhónizmus alapvonalai, in: Antik szkeptizmus. Atlantisz 1998.

Bene László adjunktus

FLN-204.01 a,b Arisztotelész etikája, A/B csoport
hétfő 9.30-11.00

Az órán Arisztotelész etikájának problémáit vizsgáljuk a Nikomakhoszi etika alapján, párhuzamos szövegek bevonásával. Az elemzés szempontjai a következőek. Mi a viszonya Arisztotelésznek elődei etikai tanításához, jelesül a szókratészi etikai intellektualizmusához és Platón metafizikai alapozású etikájához? Hogyan alkalmazza filozófiájának alapfogalmait etikai összefüggésben? Mi az arisztotelészi etika fogalmi szerkezete, és milyen elemzését kapjuk az emberi cselekvésnek, melyen az etikai tanítás alapul? A szeminárium a Filozófiatörténet 2. vizsgára való felkészülést segíti. A kurzus teljesítésének feltétele az órákon való részvétel és referátum tartása. Az osztályzás a referátumot továbbfejlesztő szemináriumi dolgozat alapján történik.

Tematika:

1. Arisztotelész filozófiai módszertana
2. Arisztotelész pszichológiai modellje a De animában és az etikai írásokban
3. A Jó ideája platóni koncepciójának kritikája
4. Észbeli és erkölcsi erények
5. Morális felelősség
6. A proaireszisz fogalma
7. Az igazságosság
8. A gyakorlati okosság és az erkölcsi erény
9. A fegyelmezetlenség (akraszia) problémája; Szókratész és Arisztotelész
10. A barátság
11. A jó és a gyönyör; kapcsolódási pontok a platóni etikához
12. A teoretikus életforma

Bodnár István: Arisztotelész-szeminárium
2004. tavaszi szemeszter
péntek 12-1:30
Hely: II. em. 208
FLN-204.03

február 13.: Bevezetés

február 20., 27. és március 5.: Kategóriák és Herméneutika

március 12.: Metafizika IV.1-2

március 19., 26 és április 2.: Fizika VIII. könyv

április 23. és 30: A lélek, II. könyv

május 7., 14. és 21.: Níkomakhoszi Etika

A szemináriumon szemináriumi jegyet lehet szerezni. Ehhez a szemináriumi munkán túl a az egyes témaegységek végén esedékes zárthelyiket kell megírni, és a félév végén rövid (5-10 oldalas) dolgozatot kell benyújtani.

A szeminárium létszáma maximum 15 fő.

FLN-204.04/ET-106/b/ETN-106.02 Bárány István: Antik szövegolvasás.
Bevezetés Arisztotelész metafizikai szövegeibe G, 2ó
Időpont: péntek 11-12:30 MUK. 42.

A félév során olyan Arisztotelész szövegeket fogunk tanulmányozni, amelyek a filozófus által „elsődleges filozófiának” nevezett témakörrel foglalkoznak. Ezek a metafizikai, episztemológiai szövegek különböző művekben, s nem kizárólag a Metafizikában, találhatók. E fontos szövegek némelyikének sajnálatos módon nincs elfogadható magyar fordítása, így kénytelenek leszünk angol (stb) nyelvű változatot használni.

A jegyszerzés feltétele: rendszeres órai munka.

Arisztotelész: Nikomakhoszi etika, szeminárium FLN-204.05

Joó Mária adj.
hétfő 14-16

A szeminárium a fil.tört.2 vizsgára való felkészüléshez ad segítséget. Arisztotelész etikai tanait ismerjük meg elsősorban a Nikomakhoszi etika /NE/ alapján. Közösen feldolgozzuk a mű nagészét (kivéve a 3-4.könyvet), egy-egy probléma kapcsán kitekintve a másik két Etikára: az Eudemoszi etikára /EE/ és a Nagy etikára /MM/. A főbb problémákból néhányat felsorolok: a praxisz /cselekvés/ és poiészisz /létrehozó tevékenység/ megkülönböztetése; Platón-kritika a Jóról szóló fejtegetések kapcsán: az erény mint közép fogalma; az okosság /phronészisz/, melyet A. elkülönít a tudománytól /episztémé/ és bölcsességtől /szophia/; a barátság; a teoretikus és a cselekvő-politizáló életforma. A félév végén Arisztotelésznek a modern filozófiában betöltött szerepét, aktualitását szeretném röviden bemutatni Gadamer, Heidegger és Hannah Arendt esetében.

Gyakorlati jegyet a szemináriumon való rendszeres részvétellel és egy házidolgozat megírásával lehet szerezni. A dolgozat megírásához segítséget ad egy külön szakirod. jegyzék (fél_v elején kiosztásra kerül) valamint található egy a Höffe-kötetben is (l. lent b/ pontnál.)

Kötelező:

NE, Szabó M. ford. Simon E. jegyzeteivel, Bp.1987

Steiger Kornél: Polisz, egyén, erény. A NE gondolatmenete és szerkezete.

Világosság 1979/6

D. Ross: Arisztotelész, Bp. 1996

J. Barnes: Ariszt. Bp. 1996 megfelelő fejezetei

Ajánlott:

a/ NE kétnyelvű kiadás, Szabó M.ford. és jegyz. Parthenon, Bp. 1942

Eudemoszi etika, Nagy etika ford. Steiger K. Bp. 1975

Kommentáros szövegkiadások /Dirlmeier, Gigon németül, Burnet, Grant angolul, Tricot franciául/, adataikat l. Simon E. utószavában/

b/ O. Höffe hg. Arist. Nikom. Ethik, Klassiker auslegen Berlin 1995 angol, ném. cikkgyűjt.

A. Rorty ed. Essays on Arist. Ethics, Berkeley 1980

Überweg:Grundriss der Geschichte der Philos.I Ältere Akademie, Aristoteles,

Peripatos. legújabb kiadása hg. Flashar 1983

I. Düring: Aristoteles, Heidelberg 1966

Gadamer: A jó ideája. Platón-Arisztotelész in: Gadamer: A filozófia kezdete Bp. 2000
Osiris

c/Gadamer: Igazság és módszer 221-228. o. Ariszt. hermeneutikai aktualitása

F. Volpi: Itlét mint praxis. Ariszt. gyakorlati filozófiájának heideggeri elsajátítása és radikalizálása, Magy. Fil. Szemle 1991/6

Márkus György: Praxisz és poiészisz. Ariszt.-reneszánsz. Magy. Fil. Szemle 1992/1-2

Hannah Arendt: The Human Condition, Chicago 1958, német kiadás: Vita activa oder vom tätigen Leben, München 1967

Geréby György doc.
Ókori és Középkori Filozófiatörténeti Tsz. ELTE BTK
2003/04 tavasz
Filozófiatörténet III. Középkori filozófia.
2. Skolasztikus filozófia

FL – 205 előadás
FLN – 205

Időpont: hétfő 8:30 – 10 h

Hely: Múzeum krt. I. ép.

Követelmények: heti kérdések emailen (40%), három rövid írásos teszt (60%)

Elérhetőség: gereby@eudoramail.com

Fogadóóra: hétfő 10-11, kedd 10-11.

Előfeltétel: Fil.tört. II.

Az előadás a középkori filozófiatörténet második, a latin Nyugaton zajló szakaszát tárgyalja. Ez a periódus a Karoling korról kezdődik (kb. i.sz. 800) és tart a reformáció kezdetéig. Ekkor önállósul a latin teológiai hagyomány, illetve a következő évszázadokban jön létre a nyugati világ filozófia-teológiai hagyománya. A 12 szd. derekától megjelennek az egyetemek, és kialakul a "skolasztikus módszer". Az arisztotelianus paradigma sajátos formáját hozzák létre az 1277-es párizsi elítélések. A következő témacsoportokról lesz szó:

Eriugena és a karoling reneszánsz.

Anzelm és a dialektikusok. Az "ontológiai" istenérv.

Abelardus, Gilbertus Porretanus, Petrus Lombardus és a viktorinusok.

A egyetemi kontextus: a questio, a kommentár és a tudás szervezete.

Aquinói Tamás I. A létezőről és a lényegről.

Aquinói Tamás II. A világ örökkévalóságáról. Pecham és Scotus.

Aquinói Tamás III. A lélek.

Scotus I. Az individuum.

Ockham I. A teológia, mint tudomány.

Geraldus Odonis: a visio beatifica.

Cusanus és a skolasztikus paradigma vége.

Borbély Gábor kand., OM
Geréby György doc.,
Ókori és Középkori Filozófiatörténeti Tsz. ELTE BTK
2003/04 tavasz

Filozófiatörténet III. Középkori filozófia.
Skolasztikus latin szövegolvasás
FL – 206.03 szeminárium
FLN – 206.04

Időpont: szerda 17-18:30

Hely: I. ép. 210

Követelmények: órai aktivitás (100%)

Elérhetőség: gereby@eudoramail.com

Geréby György fogadóórája: hétfő 10-11, kedd 10-11.

Előfeltétel: alapszintű latin tudás

Az órán Bonaventura és Aquinói Tamás szövegeket fogunk olvasni latinul. A szoros szövegolvasás és értelmezés során elsajátítjuk a középkori filozófiai latin alapvető terminológiáját illetve nyelvi formájának elemeit. A szövegek grammatikai szempontból nem bonyolultak. Nehézségük a skolasztikus “szlengből”, illetve az elméleti háttérből fakad.

Geréby György doc.
Ókori és Középkori Filozófiatörténeti Tsz. ELTE BTK
2003/04 tavasz
Filozófiatörténet III. Középkori filozófia.
Skolasztikus filozófia szeminárium.

FL – 206.02 a-b

FLN – 206.05 a-b

Időpont: kedd 8:30 - 10 h és szerda 8:30-10 (A és B csoportokban)

Hely: Múzeum krt. I. ép.

Követelmények: részvétel a vitákban (50%), és egy dolgozat a listáról választott mű feldolgozásából (50%)

Elérhetőség: gereby@eudoramail.com

Fogadóóra: hétfő 10-11, kedd 10-11.

Előfeltétel: nincs

A szeminárium egy később megadandó olvasmánylistát dolgoz fel. Minden hallgató a jegyért egy szemináriumi előadást tart, illetve vázlatot ad le a félév végéig. A jegy másik felét az órai vitákon való részvétel illetve a folyamatos készülés alapján kapja.

Bene László adjunktus

FLN-206.06 (G 2ó) Az újplatonizmus
szerda 9.30-11.00

Az újplatonizmus az az iskola, mely a későbbi korok számára a hellén filozófiai kultúra egészét közvetítette; emellett mindvégig eleven hatóerő maradt a középkor és a reneszánsz folyamán. A legutóbbi évtizedek kutatásainak fényében egyre nyilvánvalóbb, hogy ez az irányzat nem kizárólag történeti jelentősége vagy spekulatív metafizikája és misztikája miatt tarthat számot érdeklődésünkre: az újplatonikus filozófusok a logikában, a természetfilozófiában és az etikában is eredeti és finom érveléssel alátámasztott teóriák sokaságát dolgozták ki. A szemináriumon megvizsgáljuk a görög újplatonizmus centrális tanításait elsősorban Plótinosz írásai alapján, valamint áttekintjük a platonikus hagyomány további történetének néhány fontos állomását. A szeminárium a Filozófiatörténet 3. vizsgára való felkészülést segíti. A kurzus teljesítésének feltétele az órákon való részvétel és referátum tartása. Az osztályzás a referátumot továbbfejlesztő szemináriumi dolgozat alapján történik.

Tematika:

1. "Nagy rendszerek" a keresztény gondolkodásban és a pogány filozófiában: Órigenész és Plótinosz
2. Az újplatonizmus vallási-etika motívumai: a lélek alászállása és visszatérése
3. Az újplatonizmus vallási-etika motívumai: negatív teológia és a transzcendencia pozitív koncepciója
4. A metafizikai modell
5. Test és lélek. A lélek készségei
6. Az intellektus elmélete
7. Etikai fogalmak teológiai alkalmazása: Isten szabadsága és akarata
8. Porphüriosz és Marius Victorinus
9. Proklosz és Pszeudo-Dionüsziosz Areopagitész
10. Ágoston 1.
11. Ágoston 2.
12. Boethius

FLN-206.07; FL-206.04

Kaposi Márton

RENEZÁNSZ ESZTÉTIKÁK

Az előadások és szövegelemzések célja: a reneszánsz kor esztétikai gondolkodásának vázlatos áttekintése és legjellemzőbb újdonságainak kiemelése. Ennek formája: egyrészt bizonyos reprezentatív és koncepciózus gondolkodók, illetve elméletalkotó művészek esztétikai nézeteinek rövid bemutatása (Petrarca, Boccaccio, Alberti, Leonardo, Dürer, Ficino, Castelvetro, Lomazzo, Patrizio, Bruno, Sidney, Montaigne és mások), másrészt a legjellemzőbb viták ismertetése (hagyomány és újítás, természetutánzás és eredetiség, idealizálás és valóságosság, művészeti ágak és műfajok hierarchiája, művészi kifejezőeszközök problémája stb.).

Irodalom

Szöveggyűjtemények

Koltay-Kastner Jenő (szerk.): Az olasz reneszánsz irodalomelmélete. (Bp., Akadémiai K., 1970.)

Klaniczay Tibor (szerk.): A manierizmus. (Bp., Gondolat K., 1982.)

Tanulmányok

Blunt, Anthony: Művészet és teória Itáliában. 1450 - 1600. (Bp., Corvina K., 1990.)

Vasoli, Cesare: A humanizmus és a reneszánsz esztétikája. (Bp., Akadémiai K., 1983.)

Hauser Arnold: A modern művészet és irodalom eredete. A manierizmus fejlődése a reneszánsz válsága óta. (Bp., Gondolat K., 1980.)

Akik az órákat látogatni óhajtják, részletesebb irodalmi tájékoztatást kapnak.

D. Kaposi Márton

Boros Gábor

FL-208.02/EC

Malebranche: Entretiens sur la métaphysique, sur la religion et sur la mort /
Beszélgetések a metafizikáról, a vallásról s a halálról

Örvendetes módon elkészült az első, magyar nyelvű Malebranche-fordítás, s e fordítás kiadásra előkészítése kiváló alkalom arra, hogy alaposan elemezzük mindazt, amire e mű alkalmat ad: magát a művet, amely Malebranche fő filozófiai nézeteinek legösszefogottabb előadása; az okkazonalizmus gondolkodásmódját, melynek Malebranche az egyik legfontosabb, emblemikus képviselője; a XVII. század második felének s a kezdődő XVIII. századnak filozófiai gondolkodásának általános jellegzetességeit, melyek nem csekély mértékben térnek el mind a XVII. század első felének-közepének, mind a felvilágosodás századának gondolkodói törekvéseitől, módszereitől; s végül fordítástechnikai tanulságok is levonhatók az alapvetően nem rossz fordítás polírozása közben.

A szemináriumi jegy megszerzésének feltétele: aktív részvétel a szeminárium munkájában (nem eleve kizért, hogy valaki csak magyar nyelvtudás birtokában legyen aktív résztvevő, de nagyon ajánlott ha nem is a francia, de legalább az angol nyelv olvasási szintű ismerete), valamint két referátum tartása (a létszámtól függően vagy csak a mű egy-egy fejezetéből, vagy egy fejezetből s egy cikkből a másodlagos irodalomból).

A magyar szöveget mindenkinek rendelkezésére bocsátom elektronikus formában, s lehetőség szerint mindenkinek lesz francia/angol szövege is.

Boros Gábor

FLN-208.06

Emócióelméletek a XVII. században

A XVII. századi filozófusok elméleteit az emóciókról (szenvedélyekről, affektusokról) alapvetően meghatározta meggyőződésük arról, hogy a valóság egésze elvileg hozzáférhető az emberi megismerőképességek számára. Ebből következett, hogy a valóság egészének szerkezetét rögzíteni törekvő rendszerek az emberi emóciókat is rendszeresen igyekeztek tárgyalni, azaz egyrészt levezethetőségi hierarchiát próbáltak megállapítani minél kisebb számú elemi emóció s az összes többi közt, másrészt az egyes emóciók meghatározását igyekeztek a bennük rejlő kognitív komponensre hivatkozva megadni. Külön kérdés azután az értékszempont bevitele az alapvetően leíró jellegű vizsgálódásokba („az emberek – ,ahogyan vannak” [Hirschmann]) a kognitív komponens vagy az individuum illetve a közösség érdekének vezérfonala mentén.

A félév során ennek a három szempontnak az érvényesülésével foglalkozunk majd, miközben megvizsgáljuk a század fő gondolkodóinak emócióelméleti fejtegetéseit általánosságban valamint egyes affektusok vándorlását egyik rendszerből a másikba. A szemináriumi jegy megszerzésének feltétele a folyamatos, aktív részvétel a szeminárium munkájában, egy szóbeli referátum megtartása (az ajánlott olvasmányokból), továbbá a záró zárthelyi megírása (a kötelező olvasmányokból). Tematikánk a következő lesz:

Általános bevezetés: az ember, ahogyan van – Machiavelli, Montaigne

A világ megérthetősége a matematiko-fizikai észrendszer keretei közt:

varázstalanítás – az emóciók humanizálása

Descartes: szenvedélyek és emóciók fiziko-fiziológiai rendszere; esetleges politikai alkalmazás

Hobbes: szenvedélyelmélet mint a mozgó testek tudománya; szükségszerű politikai alkalmazás

Spinoza: az affektusok geometriai rendszere; szükségszerű közösségi-politikai alkalmazás

Leibniz: szenvedélyelmélet mint természetjogi rendszer

Locke: szenvedélyek, nevelés, törvények

Conatus, endeavour, törekvés, vágy, kívánság

Öröm és szomorúság

Szeretet mint önszeretet

Szeretet mint barátság és mint nemeslelkűség

Értelmi szeretet

Zárthelyi

Kötelező olvasmányok:

Machiavelli: A fejedelem, XV-XVIII., XXV. fej.

Montaigne: Esszék, I/II: A szomorúságról, I/XVIII: A félelemről, I/XXVIII: A

barátságról, II/XXXI: A haragról

Molière: Don Juan, A mizantróp

Descartes: A lélek szenvedélyei

Descartes: Levelei Chanut-nek, 1647. február 1., 1647. június 6. (in: Descartes: Test és lélek, morál, politika, vallás. Budapest: Osiris, 2000. 224-236., 248-254. o.)
Hobbes: Leviatán, 1-3., 6-8., 10-11., 13. fejezet.
Spinoza: Etika, II. rész 40. tétel – V. rész 42. tétel
Locke: Értekezés az emberi értelemről, II. könyv, XX. fejezet, XXI. fejezet. 29-72. cikkely, XXVIII. fejezet.

Ajánlott olvasmányok:

Malebranche: Traité de l'amour de Dieu

Általánosságban:

Susan James: Passion and Action. The Emotions in Seventeenth-Century Philosophy. Oxford: Clarendon Press, 1999.

Julia Kristeva: Histoires d'amour Paris: Denoel, 1983., Ratio diligendi ou le triomphe du propre. 216-240. (Tamástól Spinozáig az önszeretet kapcsán.)

Niklas Luhmann: Szerelem / Szenvedély. Az intimitás kódolásáról. Budapest: Józsefvárosi Műhely, 1997. 17-110. (Elsősorban a 17. századi irodalom felől vizsgálódik.)

Albert O. Hirschman: Az érdekek és a szenvedélyek. Politikai érvek a kapitalizmus mellett annak győzelme előtt. Bp.: Józsefvárosi Műhely, 1998. 13-55. (Szenvedélyek és gazdasági cselekvés.)

Susan James: Az emóció szerepe a scientia kutatásában in: Boros Gábor & Schmal Dániel (szerk.): Kortársunk Descartes. Bp.: Áron, 2000. 255-274. o.

Susan James: „Explaining the passions: passions, desires, and the explanation of action“ in: The Soft Underbelly... 17-33. o.

John Sutton: „Controlling the passions: passion, memory, and the moral physiology of self in seventeenth-century neurophilosophy“ in: The Soft Underbelly..., 115-146. o.

Több szerzővel és témával kapcsolatban:

Boros Gábor (szerk.): Ész és szenvedély. Filozófiai tanulmányok a XVII-XVIII. századról. Bp.: Áron, 2003.,

Stephen Gaukroger (szerk.): The Soft Underbelly of Reason. The Passions in the Seventeenth Century. London: Routledge, 1998.

Descartes-ról:

Denis Kambouchner: „A szeretet fogalma Descartes-nál & Boros Gábor: Descartes és a testi szeretet“ in: Ész és szenvedély

Dékány András: „A karteziánus lélek „titkos“ és „intellektuális“ örömeiről“ in: Ész és szenvedély

Boros Gábor: „A szeretet mechanikája“ in: B.G.: A mozgástörvényektől Isten értelmi szeretetéig. Bp.: Áron: 2003., 99-151.

Uő: „Descartes, Molière, Heidegger – a szeretet mechanikai paradigmája“ in: Pro Philosophia Füzetek 35., 89-102.

Philippe Hamou: „Descartes: Le théâtre des passions“ in: Etudes Epistémè, no 1 (2002) (BG-től megkapható!)

Geneviève Rodis-Lewis: La morale de Descartes Paris: Puf, 1962., Ch. III.: „L'union de l'âme et du corps et la maîtrise des passions“ 52-80. o.

Jean-Marie Beyssade: Etudes sur Descartes Paris: Seuil, 2001., „La classification cartésienne des passions“ 323-336. o.; „De l'émotion intérieure chez Descartes à

l'affect actif spinoziste“ 337-364. o.

Hobbes-ról:

Christine Chwaszcza: „Anthropologie und Moralphilosophie im ersten Teil des Leviathan“ in: W. Kersting (szerk.): Thomas Hobbes, Leviathan oder Stoff, Form und Gewalt eines bürgerlichen und kirchlichen Staates. Berlin: Akademie-Verlag, 1996., 83-108.

Spinozáról:

Chantal Jaquet: „Miképp szakított Spinoza Descartes-tal az affektusokat illetően az Etika 3. részében?“ in: Ész és szenvedély

Pierre-Francois Moreau: „A spinozizmus mint a szenvedélyek politikája“ in: Ész és szenvedély

Wolfgang Bartuschat: „Ész és affektivitás Spinozánál“ in: Boros Gábor (szerk.): Individuum, közösség és jog Spinozánál. Bp.: Áron, 2000., 167-182. o.

Tengelyi László: „Törekvés és vágy Spinoza etikájában“ in: Individuum ..., 183-194. o.

Vajda Mihály: „Legyőzheti-e az ész a szenvedélyeket?“ in: Ész és szenvedély

Boros Gábor: Spinoza és a filozófiai etika problémája. Bp.: Atlantisz, 1997., 133-162. o. („Az affektusok és a rendszer“), 163-239. o. („A jól megalapozott etika“)

Laurent Bove: „Theorie de l'amour propre et de l'orgueil“ in: Studia Spinozana 8 (1992), 69-94.

Leibniz-ről:

Wolfgang Röd: „A szenvedélyek leibniz-i értelmezése“ in: Ész és szenvedély

Patrick Riley: Leibniz' Universal Jurisprudence. Justice as the Charity of the Wise
Cambridge, Mass., London: Harvard UP., 1996. 141-198

Fehér M. István:

Az idealizmus alakváltozásai Kanttól Hegelig (FL 209, FLN 209)

Az óra a német idealizmus kibontakozását két szélsőséges interpretációs álláspont között igyekszik vázolni, melyek az arra a kérdésre adott eltérő válaszok szerint artikulálódnak, hogy a német idealizmus vajon meghaladta-e Kantot, avagy visszaesett-e mögé. Az egyik (jórészt hegelianus vagy hegelianus-marxista) interpretációs álláspont szerint lineáris fejlődés, előrehaladás áll fenn Kanttól Hegelig, s ez utóbbi alkotja a filozófiatörténet ezen korszakának -- avagy egyenesen az egész filozófiatörténetnek mint olyannak -- a csúcspontját; a másik (ezzel homlokegyenest ellentétes) álláspont szerint a német idealizmus valójában a filozófia tudományos vonulatától való elhajlást, Kant mögé való visszaesést, a Kant által meghaladott dogmatikus metafizikához való visszatérést képvisel (Karl Popper). Az idealizmus önértelmezésén belül is nem jelentéktelen különbségek mutatkoznak egyfelől a kanti-fichtei, másfelől a schellingi-hegeli felfogás között, de még Kant és Fichte, ill. Schelling és Hegel idealizmus-értelmezése is jellegzetes eltéréseket mutat.

Az óra szövegelemzések, szemelvények értelmezése révén kívánja szemléltetni a vonatkozó filozófusok álláspontját, s igyekszik eligazítást nyújtani a filozófiatörténeti korszak fogalomvilágában, nyelvezetében, világlátásában, elsősorban olyan fogalmak tükrében, mint „idealizmus“, „kriticizmus“, „dogmatizmus“, „tudománytan“, „természetfilozófia“, „azonosságfilozófia“, „rendszer“, „abszolútum“ stb. Az óra kitekintő jelleggel vázolni igyekszik Kantnak és a német idealizmusnak a felvilágosodáshoz való viszonyát is, s alkalmanként válaszlehetőségeket próbál fölkinálni arra a kérdésre, vajon mai perspektívából szemlélve mit mond nekünk a filozófiatörténet ezen korszaka.

A kurzust 4 órás szemináriumok formájában tartom kéthetenként szerdán 10–14h között. Időpontok: 2004. feb. 18., márc. 3., 17., 31., ápr. 21., május 5., 19.

IRODALOM

Kant: A tiszta ész kritikája. Előszó a II. kiadáshoz, Bevezetés.

Kant: "Válasz a kérdésre: Mi a felvilágosodás?", "Tájékozódni a gondolatok között: Mit is jelent ez?", in: A vallás a pusztaság határain belül és más írások, szerk. Vidrányi Katalin, Bp. Gondolat, 1974. 80–89., 109–127. o.

Kant: Pöhlitz-féle metafizikai előadások. In: uő., A vallás a pusztaság határain belül. 128–133. o.

Kant: "A fakultások vitája". In: Kant: Történetfilozófiai írások. Budapest: Ictus, 1997.

Fichte: Első és Második Bevezetés a tudománytanba (Fichte: Válogatott filozófiai írások, Gondolat 1981, 19–127; ajánlott: Az ember rendeltetése uo.)

Schelling: A transzcendentális idealizmus rendszere (Gondolat 1983, részletek, ajánlott), Bruno (Helikon 1974, 1–70). "Filozófiai levelek a dogmatizmusról és a kriticizmusról", ford. Weiss János, Magyar Filozófiai Szemle 1997/3–4, 544. skk. o.). 541–594.

Schelling: Filozófiai vizsgálódások az emberi szabadság lényegéről és az ezzel összefüggő tárgyakról. Twins, Bp. 1992. 33–130. o.

Schelling: Vorlesungen über die Methode des akademischen Studiums. Schellings sämtliche Werke. Hrsg. K.F.A. Schelling, Bd. V, 207–352. o. (= Schröter-kiadás, III. Hauptband). Magyarul: Előadások az akadémiai stúdiumok módszeréről. Magyar

Filozófiai Szemle XXIX, 1985/5–6, 815–905.

Hegel: "Frankfurti rendszertöredék", Ifjúkori válogatott írások, Gondolat 1982, 137–141.

Hegel: A szellem fenomenológiája. Előszó és Bevezetés, Akadémiai 1973, 9–56.

Ajánlott szekundér irodalom:

Heidegger: Schellings Abhandlung über das Wesen der menschlichen Freiheit, részletek (Tübingen 1971, magyarul: Magyar Filozófiai Szemle 1989/4 ill. Schelling tanulmánya az emberi szabadságról, ford. Boros Gábor. Twins 1993.); "Hegels Begriff der Erfahrung" (a Holzwege c. kötetben), O. Pöggeler: "A szellem fenomenológiájának kiindulópontja és fölépítése" (Magyar Filozófiai Szemle 1990/1–2); Heidegger: "Hegels Begriff der Erfahrung" (a Heidegger: Holzwege c. kötetben), Schelling. Eine Einführung in seine Philosophie. Hrsg. von H.–M. Baumgartner. Alber, Freiburg/München 1975. O. Pöggeler: "A szellem fenomenológiájának kiindulópontja és fölépítése". In: Magyar Filozófiai Szemle 1990/1–2.; Fehér M. István: "Rendszer, szabadság, intellektuális szemlélet. Kant és a német idealizmus néhány alapproblémája". In: Magyar Filozófiai Szemle 1982/3; "Zur Auseinandersetzung von Fichte und Schelling. Hermeneutische Überlegungen im Anschluß an die Untersuchungen R. Lauths". Mesotes. Zeitschrift für philosophischen Ost–West–Dialog III, 1993/1, 98–117. old.; Zeit und Freiheit: Schelling, Schopenhauer, Kierkegaard, Heidegger. Hrsg. I. M. Fehér, W. G. Jacobs. Budapest 1999.

Hegel: Enciklopédia III. Szövegolvasó szeminárium

FLN-210 , 2004 tavaszi félév, szerda 12 ó.

A félév során feldolgozott részletek Hegel művéből (Akadémiai Kiadó 1968):

- Bevezetés
- A szubjektív szellem-ből: 388-390 §, 413-439 §.
- Az objektív szellem-ből: 503-552 §,
- Az abszolút szellem-ből: 556- 577 §.

Az ajánlott másodirodalomból:

Taylor, Ch.: Hegel. Cambridge University Press 1975.

Kaufmann, W.: Hegel: A Reinterpretation. University of Notre Dame 1978.

Bloch, E.: Subjekt-Objekt. Frankfurt/M. 1962.

Hösle, V.: Hegels System.II, Hamburg 1988. (VI.,VII.,VIII.fej.)

Fetscher, I.: Hegels Lehre vom Menschen. Stuttgart-Bad Cannstatt 1970.

Wood, A.: Hegel's Ethical Thought. Cambridge University Press 1990.

Gyakorlati jegy alapja: min. 8 oldalas dolgozat készítése a mű valamely fejezetéhez kapcsolódó, szabadon választott témából.

FL-210 AZ IFJÚ HEGEL FILOZÓFIÁJA

2004 tavaszi félév, szerda 14 óra

A kurzus Hegel gondolkodói pályájának indulásával, "A szellem fenomenológiája" keletkezését megelőző időszak szellemi környezetével és jelentősebb írásaival foglalkozik. Tárgyalja Hegel viszonyát filozófus kortársaihoz - elsősorban Fichtéhez, Schellinghez, Hölderlinhez - , a korai évek sokrétű problematikáját, rendszerelképzeléseit, az első műveket és töredékeket. "A szellem fenomenológiája" alapproblémáinak felvetésével előkészít a mű tanulmányozására.

Tematika: 1. Tübingeni évek; "A keresztény vallás pozitivitása"; Hegel Bernben. - 2. "A kereszténység szelleme"; frankfurti évek. - 3. Jéna: Differenzschrift, szkepticizmus-tanulmány. - 4. Hegel, Schelling, Hölderlin és a felvilágosodás.- 5. Jénai reálfilozófia", "Németország alkotmánya", Hegel népideálja. - 6. "A szellem fenomenológiája" alapkérdéseiről (bizonyosság, igazság, abszolútum, módszer, tudat, öntudat, értelem, ész, morál, művészet, vallás).

Olvasandó irodalom: 1. Hegel: Ifjúkori művek. Gondolat 1982.- részletek

2. Hegel-Schelling: Hit és tudás. Osiris- Gond 2001. (Szkepticizmus-tanulmány vagy Hit és tudás)

3. Hegel: A szellem fenomenológiája. (Előszó, Bevezetés)
Akadémiai 1979.

Ajánlott: Nyizsnyánszky F. (szerk.): Bevezetés "A szellem fenomenológiája" tanulmányozásához. (A fil. időszerű kérdései/69. MM. Bp. 1986.)

Tanulmányok a Gond különszámából (Gond 11, Debrecen, 1996)

Németül: Hegel: Gesammelte Werke Bd. I.: Frühe Schriften I. Hamburg 1989.

Jamme-Schneider (szerk.): Der Weg zum System. Materialien zum jungen Hegel. Frankfurt/M. 1990.

Düsing: Jugendschriften. In: Pöggeler (szerk.): Hegel. Freiburg/München 1977. 28-42.

Bloch: Geburt der Werke und das Lehrwort. In: Subjekt-Objekt. Frankfurt/M. 1962. 44-59.

Angolul: Harris: Hegel's Development. Oxford 1972.

Taylor: Hegel. Cambridge University Press 1975.

Pinkard: Hegel's Phenomenology. Cambridge University Press 1996.

W. Kaufmann: Hegel. A Reinterpretation. II-III. fejelet. University of Notre Dame Press 1965.

Gyakorlati jegy alapja: min. 8 oldalas dolgozat készítése a témakörből valamely Hegel-mű alapján.

Csikós Ella

FLN-210.12
Munkácsy Gyula

Vallásfenomenológiai irányzatok
2003/04 második szemeszter

Nem véletlen, hogy a címben az „irányzatok” és nem a szigorúbb és zártabb jelentést sugalló „iskola” vagy éppenséggel „iskolák” kifejezés szerepel. Az ui. önmagában is elgondolkodtató tünet amit általában a fenomenológiai látásmód iránti rendkívüli affinitásként tapasztalhatunk korunk filozófiáiban, tudományában, kultúrájában, így a különböző vallásfilozófiákban is. Már az is kérdéses, hogy beszélhetünk-e, s ha igen milyen értelemben, önálló iskolákként felfogott vallásfenomenológiákról. Ugyanakkor az sem kétséges, hogy ha a fenomenológiát módszerként tekintjük annak számos variációjával találkozhatunk, s ezért mint ilyen is önálló vizsgálatot érdemel. Hogy mindez milyen összetett s nehezen megközelíthető problémákat jelent, arról akkor is meggyőződhetünk ha kézbe vesszük Mezei Balázs „Zárójelbe tett isten” c. könyvét /Osiris, Bp. 1997/, amit a magam részéről akkor is feltétlenül ajánlok, ha a jelen kurzus természetesen nem vállalkozhat a benne található elmélyült gondolatmenetek részletes áttekintő elemzésére. /Legyen szabad a figyelmet etekintetben elsősorban a könyv 10. számú, befejező fejezeteire irányítanom/.

E kurzus során feladatként szerényebb, bár még így sem könnyen teljesíthető programot tűzhetünk ki magunk elé. Hogy ez részleteiben miben álljon, azt nézetem szerint az érdeklődő hallgató kollégákkal történő közös és egyben személyes megbeszélésen kellene rögzítenünk. A magam részéről úgy gondolom, hogy a vallásfenomenológia XX. sz-i fejlődésében meghatározó jelentőségű két klasszikusa néhány írásának, ill. ezek egyes kiemelkedő fontosságú részeinek elemzését, megértését elősegítő munkát kellene végeznünk, előadások, referátumok, szövegelemzések formájában. A két szerző alább jelzett néhány műve ill. azok egyes részletei állnának az órákon a figyelmünk fókuszában, nevezetesen: Husserl, Ideen zu einer reinen Phänomenologie und phänomenologischen Philosophie, Erstes Buch, 1. Halbband, 57, 58. paragrafus /angol nyelven Gibson fordításában is elérhető/, valamint Max Scheler, Az ember helye a kozmoszban, Osiris – Gond, Bp. 1995, /106-202 o./, valamint Vom Ewigen im Menschen, 1921 /később megjelölendő részei/.

Az órák előadásokból /vagy referátumokból/ álló egy része a vallásfenomenológiai látásmód kialakulását mintegy előkészítő témaköröket érintené. Egyebek között pl. Schleiermacher munkásságának a vallás lényegére irányuló tevékenységére /A vallásról, Osiris, 2000/, Dilthey un. világnézettipológiai írására /magyar fordítása is létezik/ gondolok.

A fentiek mellett kitekinteni a vallásfenomenológia különböző irányú tudományos /vallásfilozófiai, vallástörténeti, vallástipológiai, vallásszociológiai, - pszichológiai stb./ kisugárzására. /Pl. Mensching, Goldammer, Regis Jolivet, G. van der Leeuw, Éliade, Heiler, stb./

Megjegyzés. Kérem az érdeklődőket, hogy megbeszélés céljából a kijelölt időpontban és helyen szíveskedjenek megjelenni.

Kant: Az ítélőerő kritikája
Ullmann Tamás t.s.
Kedd 10.00 – 12.30

A szemeszter bevezetést nyújt Kant harmadik kritikájának gondolkörébe. A korábbi Kant–olvasó órákhoz hasonlóan a cél továbbra is a mű egészének, mint egységnek az áttentő bemutatása. Az óra tehát elsősorban szövegolvasásra épül.

Alkalmanként 30-40 oldalas részek elolvasásával célul tűzhető ki a szöveg jelentős részének a feldolgozása. A mű megismeréséhez elengedhetetlen a problémák strukturált összefüggésének, – kanti kifejezéssel – az architektonikus egésznek a megismerése.

Mivel az óra bevezetés jellegű, ezért a szemináriumi jegyek megszerzését nem beszámoló vagy szemináriumi dolgozat teszi lehetővé, hanem egy átfogó teszt, amely az elolvasott részek anyagára épül.

A tiszta ész kritikájának ismerete természetesen előny, de nem követelmény.

Ajánlott olvasmányok

E. Cassirer: Kant élete és műve. Osiris, Budapest, 2002.

Tengelyi László: Kant. Kossuth, Budapest, 1988.

W. Ritzel: Immanuel Kant. Eine Biographie. W. de Gruyter, Berlin–New York, 1985.

H.E. Allison: Kant's Transcendental Idealism. An Interpretation and Defense. Yale University Press, New Haven, 1983.

M. Heidegger: Kant és a metafizika problémája. Osiris–Gond, Budapest, 2000.

F. Pierobon: Kant et la fondation architectonique de la métaphysique. Millon, Grenoble, 1994.

J.–F. Lyotard: Leçons sur L'Analytique du sublime. Galilée, Paris, 1991.

P. Crowther: The Kantian Sublime. Clarendon, Oxford, 1989.

Tatár György

FLN—210.15

Kierkegaard-szövegolvasás (szeminárium)

Az órák során két művet olvasunk és beszélünk meg fejezetről fejezetre. Az egyik „A halálos betegség”, a másik a „Filozófiai morzsák”. Különösen a következő kérdések fognak az előtérben állni: mennyiben filozófiai természetűek a szerző filozófia elleni támadásai; hol bújnak meg a Hegellel szembeni kritika mögött Kanttal szembeni kritikák; a Kierkegaard által támadott történeti teológia mibenléte és jelentősége; Kierkegaard vallásfilozófiájának viszonya Spinozához és Schellinghez.

Irodalom: Lessing: Über den Beweis des Geistes und der Kraft. In: Lessings Werke 5. kötet. Leipzig/Wien é.n.

Kierkegaard: A halálos betegség. Göncöl, 1993. Ford.: Rácz Péter.

Kierkegaard: Filozófiai morzsák. Göncöl, 1997. Ford.: Hidas Zoltán.

Jegyszerzés az órákon való szereplés, ill. dolgozat alapján történik.

Fehér M. István:

A hermeneutika ontológiai fordulata a XX. században: Fenomenológia és hermeneutika a fiatal Heidegger előadásában (FLN-211, FL-211)

Az alapvető belátás, melynek a révén a hermeneutika a XX. században ontológiai fordulatot hajtott végre, s ezáltal megszűnt a szellemtudományok pusztá metodológiai segéddisziplinájának vagy alapvetésének lenni, a megértésfogalom radikális átértelmezésének vagy kiszélesítésének, illetve univerzalizálásának köszönhető, ez az átértelmezés, kiszélesítés, univerzalizálás pedig a maga részéről a filozófia önértelmezésének – a XIX. század második felében a filozófia által önmagának egyre következetesebben kiutalt feladatnak – éppannyira radikális megváltozásával párhuzamosan ment végbe. A Hegel utáni filozófia a XIX. század második felében elsődlegesen ismeretelméleti-tudományelméleti beállítottságúvá vált. Az ismeretelméleti perspektíva szerint a természettudományokra jellemző megismerésforma a magyarázat, melynek értelmében az egyedit általános törvények segítségével ismerjük meg ("magyarázzuk"), a szellemtudományokra jellemző metodikai eljárás ezzel szemben a leírás vagy megértés elnevezést viseli, a cél pedig itt az egyedinek mint egyedinek a megismerése.

Heidegger fenomenológiai-hermeneutikai ontológiája csakúgy mint Gadamer hozzá kapcsolódó filozófiai hermeneutikája számára a megértésfogalom immár nem módszerfogalomként jelenik meg. E nézőpontból a megértés nem egyszerűen a megismerésnek vagy az ismeretnek egy fajtája – mely a humán tudományokban volna honos, s a magyarázattal mint a természettudományokra jellemző megismerésfajttával állna szemben –, hanem az ember létmódja. A hermeneutika ezáltal ontológiai fordulaton megy keresztül.

A kurzus e fordulatnak a főbb lépéseit próbálja nyomon követni és szövegelemzések révén rekonstruálni Heidegger tízes és húszas évekbeli előadásában.

A kurzust 4 órás szemináriumok formájában tartom kéthetenként szerdán 15–19h között. Időpontok: 2004. feb. 18., márc. 3., 17., 31., ápr. 21., május 5., 19.

IRODALOM

Heidegger: "Phänomenologische Interpretationen zu Aristoteles (Anzeige der hermeneutischen Situation)", Dilthey Jahrbuch 6 (1989): 237-69; Stuttgart: Reclam, 2002. Magyarul: Fenomenológiai Aristotelés-interpretációk (A hermeneutikai szituáció jelzése)", Existencia VI–VII, 1996–97, Supplementa, vol. II.

Heidegger: Zur Bestimmung der Philosophie. GA, Bd. 56/57.

Heidegger: Phänomenologische Interpretationen zu Aristoteles. Einführung in die phänomenologische Forschung, GA, Bd. 61.

Heidegger: Ontologie (Hermeneutik der Faktizität). GA Bd. 63.

Heidegger: Sein und Zeit (Lét és idő. Budapest: Gondolat, 1989; Osiris 2001), §§ 7., 31-34.

Gadamer: Igazság és módszer, Budapest: Gondolat, 1984; Osiris 2003.

Wilhelm Dilthey: "A hermeneutika keletkezése". Dilthey: A történeti világ felépítése a szellemtudományokban. Szerk. Erdélyi Ágnes. Bp. Gondolat. 1974. 469-493. old.

Masodlagos irodalom:

- Jean Grondin: Einführung in die philosophische Hermeneutik. Darmstadt: WB, 1991.;
uő.: Der Sinn für Hermeneutik. Darmstadt: WB, 1994. 2. kiad., 2000. Magyarul:
Bevezetés a filozófiai hermeneutikába. Ford. Nyírő Miklós. Budapest: Osiris, 2002.
- Otto Pöggeler, Der Denkweg Martin Heideggers. Pfullingen: Neske, 1963. 2. kiadás
1983., 3. kiad. 1990.
- William J. Richardson, S.J., Heidegger. Through Phenomenology to Thought.
Preface by Martin Heidegger. 3. kiadás. The Hague: Nijhoff, 1974.
- W. Bröcker: "Heidegger und die Logik". O. Pöggeler (Hrsg): Heidegger.
Perspektiven zur Deutung seines Werks. Königstein/Ts.: Athenäum, 1984, 298. skk.
o.
- W. Anz: "Die Stellung der Sprache bei Heidegger". Fönti kötet, 305. skk. o.
- Jean Grondin: "Ifjúhegeliánus és etikai motívumok a fakticitás heideggeri
hermeneutikájában". Utak és tévutak. A budapesti Heidegger-konferencia előadásai.
Atlantisz 1991. 211-225.
- Utak és tévutak. A budapesti Heidegger-konferencia előadásai. Budapest: Atlantisz,
1991.
- Fehér M. István: "Heidegger's Postwar Turn: The Emergence of the Hermeneutic
Viewpoint of His Philosophy". In: Phenomenology and Beyond: Selected Studies in
Phenomenology and Existential Philosophy, eds. J.D. Caputo, L. Langsdorf.
Philosophy Today, vol.40, n.1, Spring 1996, 9–35. Hermeneutikai tanulmányok. I.
Budapest: L'Harmattan, 2001.
- David C. Hoy: "Heidegger and the Hermeneutic Turn". In: The Cambridge
Companion to Heidegger, ed. Ch. Guignon (Cambridge: Cambridge Univ. Press,
1993), 170–194.

Olay Csaba: HISTORIZMUS, HERMENEUTIKA, ÉLETFILOZÓFIA,
(FL-212)

A szeminárium a XIX. század második és a XX. század első felének egyes filozófiai irányzatait követi, s így elsősorban a VI. filozófiatörténeti kollokvium anyagához kapcsolódik. A vizsgált irányzatok középponti törekvése egyrészt a történelem problémájának feldolgozása, másrészt az élet filozófiai megragadása.

Irodalom:

- G. Droysen: „Historika”; in: Csejtei D., Dékány A., Laczkó S., Simon F. (szerk.): Ész – élet – egzisztencia IV. Történetfilozófia 1. Pro Philosophia Szegediensi Alapítvány, Szeged 1994; 51-109.o.
- W. Dilthey: „Bevezetés a szellemtudományokba”; in: A történelmi világ felépítése a szellemtudományokban. szerk. Erdélyi Á. Budapest 1974; 61-100.o.
- uő.: „A hermeneutika keletkezése”; uo., 469-493.o.
- F. Nietzsche: A történelem hasznáról és káráról. Akadémiai Kiadó, Budapest 1989
- W. Windelband: „Történelem és természettudomány”; Franklin-Társulat, Budapest é.n., 114-132.o.
- H. Rickert: „A történetfilozófia problémái”; in: Csejtei D., Dékány A., Laczkó S., Simon F. (szerk.): Ész – élet – egzisztencia IV. Történetfilozófia 1. Pro Philosophia Szegediensi Alapítvány, Szeged 1994
- M. Heidegger: Lét és idő. Gondolat, Budapest 1989; 25-34§§

FLN-217

Szerda, 830 – 1000 I/208

Metafizika, ismeretelmélet (Lélek és világ)

A kurzus az első félévi metafizika szemináriumommal együtt dolgozza fel a metafizika nagy kérdéseit (a tudatfilozófiát csak érintve). Most tehát a témakörök második felét tekintjük át, a megadott irodalom alapján, szövegről szövegre haladva, szemináriumszerűen.

Tematika:

- Szubsztancia; a dualizmus problémája
- A világ realitása és megismerhetősége
- Tudatfilozófia

Irodalom: (A kiegészítő olvasmányok ismerete nem kötelező, de ajánlatos.)

– Descartes, René: Értekezés a módszerről. (Matúra bölcselet.) Budapest 1993.

Ehhez kiegészítésül:

Altrichter Ferenc: Cogito, ergo sum. (in: Magyar Filozófiai Szemle 1976/6.)

G. Szabó Zoltán: A Descartes-i igazságkritérium és a „cogito”. (in: Magyar Filozófiai Szemle 1989/1.)

Altrichter Ferenc: Aliquid sum. (in: Magyar Filozófiai Szemle 1991/4-5.)

Boros Gábor: Elmélkedés amaz első pronuntiatióról: „Ego sum, ego existo”. (in: Magyar Filozófiai Szemle 1993/1-2.)

Arisztotelész: Kategóriák. Budapest 1993.

Arisztotelész: : Metafizika (VII., Z könyv) (in: Gond, 1992/I.)

Spinoza, Benedictus de: Etika. Bp. 1979. (I. rész, 9-66. o.)

Leibniz, Gottfried Wilhelm: Monadológia. (in: Válogatott filozófiai írásai. Bp.1986. 307-326)

Ryle, Gilbert: A szellem fogalma. Budapest 1974.

Ehhez kiegészítésül:

Röd, Wolfgang: Ryle Descartes-kritikája és a filozófiai behaviorizmus. (in: Magyar Filozófiai Szemle 1976/6.)

McGinn, Colin: Öntudat és kozmológia: terjesztem a hiperdualizmust. (in: Magyar Filozófiai Szemle 2002/1-2, 175-207)

Popper, Karl: Test és elme. Az interakció védelmében. Bp. 1998.

– Platón: Állam (in: Platón összes művei. Budapest 1984., II. köt.) (VI.509 – VII.517)

Berkeley, George: Tanulmány az emberi megismerés alapelveiről. (in: Tanulmány az emberi megismerés alapelveiről és más írások. Budapest 1985.)

Hume, David: Értekezés az emberi természetről. Budapest 1976. (I. könyv, kül. a III.6. szakasz és a IV. rész.)

Ehhez kiegészítésül:

Buskó Tibor László: Egy rendhagyó Hume-értelmezés. (in: Magyar Filozófiai Szemle 2000/1-3.)

Kant, Immanuel: A tiszta ész kritikája. Szeged 1996. (Előszó, Bevezetés, Transzcendentális esztétika.)

Dilthey, Wilhelm: Adalékok ama kérdés megoldásához, hogy honnan ered és mennyiben jogos a külvilág realitásába vetett hitünk. (in: A történeti világ felépítése a szellemtudományokban. Budapest 1974.)

Putnam, Hilary: Agyak a tartályban. (in: Magyar Filozófiai Szemle 2001/1-2, 1-22.)

Ludassy Mária
FLN-220.03

A társadalomfilozófia klasszikusai

- HOBBS: Leviatán /Kossuth, 1999/ 134-264. o.
LOCKE: Értekezés a polgári kormányzatról /Gondolat, 1986/
Levél a vallási türelemről /Akadémiai, 1973/
HUME: Értekezés az emberi természetéről /Gondolat, 1976/ 623-772. o.
MONTESQUIEU: A törvények szelleméről /Osiris, 2000/ 39-212. o.
ROUSSEAU: A társadalmi szerződésről és a Függlék /Pannonklett, 1997/
Javított-e az erkölcsön a tudományok és a művészetek...
Értekezés az emberek közötti egyenlőtlenség eredetéről
IN: Értekezések és filozófiai levelek /Helikon, 1978/
CONDORCET: Az emberi szellem fejlődésének vázlatos története 8-10. korszak
/Gondolat, 1986/ 162-270. o.
BURKE: Töprengések a francia forradalomról /Atlantisz, 1990/ 114-341. o.
KANT: Válasz a kérdésre: Mi a felvilágosodás?
Az emberiség egyetemes történetének kezdete világpolgári szemszögből
IN: Történelemfilozófiai írások /Ictus, 1997/
HERDER: Eszmék az emberiség történetének filozófiájáról /Gondolat, 1978/
Van-e még olyan hazánk, mint a régieknek /521-593. o./
FICHTE: Az erkölcsstan rendszere /Gondolat, 1976/ 61-72., 534-545. o.
HEGEL: A jogfilozófia alapvonalai /Akadémiai, 1971/ 182-257. o.
CONSTANT: A népszuverenitásról, A vallásszabadságról, A sajtószabadságról,
Az egyéni szabadságról, A régiek és modernek szabadságának összevetése
IN: A modernek szabadsága /Atlantisz, 1997/
TOCQUEVILLE: Az amerikai demokrácia /Európa, 1993/ 252-450. o.
J. S. MILL: A szabadságról /Magyar Helikon, 1980/ 11-145. o.
MARX: A hegeli jogfilozófia bírálata. Bevezetés. A zsidókérdésről. /Kossuth, 1960/

AJÁNLOTT IRODALOM:

- TUCK: Hobbes /Atlantisz, 1998/
DUNN: Locke /Atlantisz, 1993/
SHKLAR: Montesquieu /Atlantisz, 2000/
LUDASSY: Négy arckép /Szépirodalmi, 1989/ Rousseau, Condorset valamint a
kötetek elő- ill. utószavaként szereplő kommentárok

A JEGYSZERZÉS FELTÉTELE: Egy órás előadás tartása, valamint a vitákban való rendszeres részvétel

Klasszikus politika-filozófiai elméletek: 16-19. század

Kód: FLN-220.04 (kredit: 2)

Tanár: Bánki Dezső

Helyszín, időpont: Múzeum körút 4, I épület, 211. Csütörtök 9.-10.30 h.

Ennek a szemináriumnak az elvégzése előfeltétele a Klasszikus társadalom- és történetfilozófiák vizsga letételének. Az órákon a 16-19. századi politikai filozófia néhány klasszikusának (pl. Hobbes, Locke, Rousseau, J.S.Mill stb.) érvelését igyekszünk feltárni és megvitatni. A gyakorlati jegy megállapítása három megfontoláson alapul: hozzájárulás a szemináriumon folyó beszélgetéshez, referátum tartása az órán, egy négyoldalas dolgozat leadása a félév végén, a hallgató által kiválasztott témáról.

Kötelező irodalom:

Th. Hobbes, Leviatán, I-XXXI. Fej.

J.Locke, Értekezés a polgári kormányzatról.

J.Locke, Levél a vallási türelemről.

J.J.Rousseau, A társadalmi szerződésről.

D.Hume, Értekezés az emberi természetről, III.könyv.

M.J.A.N.de Condorcet, Az emberi szellem fejlődésének vázlatos története, Nyolcadik, kilencedik, tizedik korszak.

B. Constant, A régiek és a modernek szabadsága. A népszuverenitásról. A vallásszabadságról. Az egyéni szabadságról. A sajtószabadságról.

J.S.Mill, A szabadságról.

A. de Tocqueville, Az amerikai demokrácia. II. kötet VII. fej., III. kötet, II. rész 1,2,3,4.

Orthmayr Imre
Modern társadalomfilozófia
FLN-221

Az előadások témái:

1. A társadalomfilozófia fogalma és a 20. századi társadalomfilozófia fő problémái
2. Módszertani naturalizmus és módszertani antinaturalizmus
3. Módszertani individualizmus és módszertani kollektívizmus
4. Módszertani individualista és kollektívista társadalomelméletek
5. Magyarázattípusok: kauzális, funkcionális és intencionális magyarázat
6. Cselekvéselméletek
7. A racionális döntések elmélete
8. Játékelmélet
9. Modern politika- és jogfilozófia

Modern Jogfilozófia

Kód: FL 222/a, FL 222/b

Tanár: Bánki Dezső

Helyszín, időpont: Múzeum körút 4, I. épület, II. em. 211, szerda 9.30-11 h. és
csütörtök 10.30-12 h.

Ennek a kurzusnak az elvégzése a Társadalomfilozófia II. része. (A Társadalomfilozófia I. elvégzése előfeltétele ugyan a Társadalomfilozófia II. vizsga letételének, a TF II. részét alkotó „Jogfilozófia” szeminárium felvétele és elvégzése azonban a TF I elvégzését megelőzően is lehetséges.)

A kurzus célja a késő-huszedik századi jogfilozófia alapfogalmaival való megismerkedés. A gyakorlati jegy megállapítása három megfontoláson alapul: hozzájárulás a szemináriumon folyó beszélgetéshez, referátum tartása az órán, egy négyoldalas dolgozat leadása a félév végén, egy megadott olvasmánylistából a hallgató által kiválasztott témáról.

Kötelező irodalom: H.L.A.Hart, A jog fogalma, Osiris., 1995, Budapest.

Bence György prof.
bence@ludens.elte.hu
Fogadóóra: Kedd 14--15.
Általános Filozófia Tanszék
Filozófia Intézet
Múzeum krt. 4/i. ép. 104. szoba

XX. századi politikai filozófusok
II. rész: A negyvenes évek
2004. tavaszi fé.
Kódok: FL-222, FL-300, FLN-222, FLN-236
Gyakorlat - 2 (két) kredit
A: Kedd 12--13.30
B: Kedd 15--16.30

A, B: KÉT SZEMINÁRIUM!

Ha ebben a tavaszi félévben is olyan sokan jelentkeznek, mint az ősszel, akkor a szemináriumot kétszer tartom meg. Előbb az A foglalkozás (kedd 12--13.30) helyeit töltjük be, ha ezek beteltek, akkor már csak a B foglalkozásra (kedd 15--16.30) lehet jelentkezni.

TÁRGYFELVÉTELI TUDNIVALÓK

A gyakorlat nyitva áll nem filozófia szakos hallgatók előtt is.
A KURZUS TÁRGYA

A több féléves sorozatban a „rövid XX. század” (1914-1989) legjelentősebb politikai filozófusainak munkásságát tekintjük át.

A második félévben a következő szerzők közül lehet választani, de a hallgatók kérésére más korabeli gondolkodókkal is foglalkozhatunk:

Adorno és Horkheimer
Arendt
Aron
Camus
Hayek
Jaspers
Jouvenel
Kojève
Kolnai
Laski
Mannheim
Merleau-Ponty
Niebuhr
Popper
Radbruch

Sartre
Schmitt
Strauss

A válogatás kiterjed a különböző politikai-ideológiai irányzatokra és filozófai iskolákra, de csak olyan gondolkodókat tartalmaz, akik többé-kevésbé rendszeresen tárgyaltak politikai témákat filozófiai szinten.

KÖVETELMÉNYEK

Az óramegbeszélésen minden hallgatóval megállapodunk, hogy melyik szerzőt dolgozza föl.

A nem angol nyelvű szerzőknél sok esetben rendelkezésre áll magyar vagy angol fordítás.

Minden hallgató kiselőadást tart a kijelölt szerzőről. A kiselőadás tömör vázlatát (nem a feldolgozott szöveg kivonatát) az előadás időpontja előtt legalább egy héttel e-mailen be kell nyújtani.

A kurzus minden résztvevője kap egy irodalomjegyzéket és egy kisebb, magyar és angol fordításokból álló szöveg-csomagot. Ennek alapján kell fölkészülni a közös szemináriumi munkára.

Az érdemjegybe az aktív szemináriumi részvétel is beszámít, nem csak a kiselőadás.

Szalai Miklós: Marx és a marxizmus. 2003/2004.-es tanév II. félév

Bevezetés. Marx helye korunkban, Marx és a "létező szocializmus", Marx és a Marx-értelmezések

Hegel és a Hegel korabeli Németország

Az ifjúhegeliánusok

Szocializmus és kommunizmus Marx előtt

Marx emberképe; az elidegenedés fogalma, Marx gondolkodásának normatív dimenziója, a "dialektika" mibenléte

A történelmi materializmus és annak "technológiai determinista" értelmezése (G.A. Cohen)

A történelmi materializmus és az osztályharc, Marx osztályfogalma, a kollektív cselekvés problémái, az "osztálykoalíciók".

A történelmi materializmus és a "felépítmény": Marx államelmélete

A történelmi materializmus és a "felépítmény": Marx ideológiaelmélete

A kapitalizmus politikai gazdaságtana: használati- és csereérték, a marxi munkaértékelmélet, "transzformációs probléma".

A kapitalizmus politikai gazdaságtana: Válságelmélet

Kizsákmányolás a munkaértékelmélet nélkül: Sraffa és Roemer

Átmenet a posztkapitalista társadalomba: forradalom, politikai átmeneti időszak, a kommunizmus alsó és felső foka Marx elméletében.

Engels és a II. Internacionálé marxizmusa

Marxizmus a XX. században: "Humanista" marxizmus és marxizmus-leninizmus

Irodalom: K. Marx: A német ideológia, Kommunista Kiáltvány, Előszó a politikai gazdaságtan bírálatához.

J. Elster: Making Sense of Marx. L. Kolakowski: Main Currents of Marxism

A számonkérés formája: szóbeli vizsga.

Az előadások tematikája:

1. Normatív etika és metaetika megkülönböztetése

A metaetika három nagy irányzata: intuicionizmus (Moore, Prichard, Ross), emotivizmus

(Stevenson), preskriptivizmus (Hare)

2. A normatív etika három alaptípusa:

a) következmény-etika (teleológiai etika): egy cselekedet következménye vagy célja tesz

erkölcsileg helyessé vagy helytelenné

b) kötelesség-etika (deontológiai etika): egy cselekedet valamely inherens tulajdonsága,

nevezetesen valamilyen előírásnak való megfelelése tesz erkölcsileg helyessé vagy

helytelenné

c) erényetika: egy cselekedet a cselekvőnek a cselekvéshez vezető motívuma vagy

jellemvonása tesz erkölcsileg helyessé vagy helytelenné

- Rawls: Az igazságosság elmélete (a megkülönböztetés körvonalai)

3. A következmény-etika két kulcskérdése: a) Mi az a jó, amit az erkölcsös cselekedetnek

maximálisan elő kell idéznie? b) Kinek számára kell e jót maximálisan előidéznie?

a) Az értékelméleti kérdés: Mi a jó?

A metaetikában: Mi a "jó", mit jelent a jó fogalma?

- Moore: Principia Ethica (a "jó" definiálhatóságának problémája)

A normatív etikában: Mi "a jó", mi az, ami önmagában jó?

- Frankena: Ethics, 5. fej. (szisztematikus áttekintés)

- Platón: Philéosz (a hedonizmus kritikája)

b) Kinek a számára kell maximalizálni a jót?

A két szélső álláspont:

i) Etikai egoizmus: az egyénnek saját maga számára kell előidéznie a legtöbb jót

ii) Utilitarizmus: a legtöbb ember legnagyobb javát kell mindenkinek előidéznie

- Bentham: Bevezetés az erkölcsök és a törvényhozás alapelveibe

- Mill: A haszonelvűség

4. Kötelesség-etika

- Szent Tamás: Előadások a Tízparancsolatról

- Kant: Az erkölcsök metafizikájának alapvetése

5. Erényetika

- Arisztotelész: Nikomakhoszi etika

- Rousseau: Javított-e az erkölcsökön a tudományok és a művészetek

újraéledése?

- Anscombe: Modern erkölcsfilozófia

- MacIntyre: Az erény nyomában

6. Az etikával kapcsolatos motivációelméleti és ismeretelméleti álláspontok

a) Etikai intellektualizmus: az erkölcsileg helyes cselekedet az ész előírásait követi

- Sztobaiosz: Zénón és a többi sztoikus tanítása a filozófia etikai részéről
- Ágoston: A szabad akaratról
- b) Etikai racionalizmus: az erkölcsi elvek az ész közvetlen belátása és dedukciói révén ismehetők meg
 - Descartes: Értekezés a módszerről; A filozófia alapelvei
 - Clarke: Értekezés a természetes vallásról
- c) Etikai emotivizmus: a cselekedetek erkölcsi értékéről az általuk kiváltott helyeslő vagy elutasító érzések tájékoztatnak
 - Shaftesbury: Értekezés az erényről és az érdemről
 - Hume: Értekezés az emberi természetről
- d) Etikai szkepticizmus: az erkölcsi elvek egyáltalán nem igazolhatóak, vagy pedig egészen másfélék az alapjaik, mint amire igazolási kísérleteik során hivatkoznak
 - Mandeville: A méhek meséje
 - Nietzsche: Az erkölcsök genealógiájához

Klasszikus etikai elemzések

Kód: FLN-226.04 (kredit: 2)

Tanár: Bánki Dezső

Helyszín, időpont: Múzeum körút 4, I épület, 211. Szerda 8-9:30.

Ennek a szemináriumnak az elvégzése előfeltétele az Etika vizsga letételének. Az órákon néhány, az etikai elméletek főbb típusainak (pl. erény-etika, etikai objektivizmus, utilitarizmus stb.) valamelyikébe sorolható szöveget vitatunk meg. A gyakorlati jegy megállapítása három megfontoláson alapul: hozzájárulás a szemináriumon folyó beszélgetéshez, referátum tartása az órán, egy négyoldalas dolgozat leadása a félév végén, a hallgató által kiválasztott témáról.

Kötelező irodalom: a referálók által a vizsgairodalomból ismertetésre kiválasztott művek.

Vizsgairodalom:

A vizsga anyaga: a vastag betűvel kiemelt szövegek, valamint minden témakörből egy további, tetszés szerint kiválasztott szerző megadott szövege(i).

I 1) Erény-etikák

Arisztotelész: Nikomakhoszi Ethika, I-III. könyv (1094a-119b). Bp.: Magyar Helikon 1971,

5-84. old.

- Sztobaiosz: "Zénón és a többi sztoikus tanítása a filozófia etikai részéről". In: Steiger Kornél

(vál.): Sztoikus etikai antológia, Bp.: Gondolat Kiadó 1983, 181-237. old.

- Rousseau: "Javított-e az erkölcsökön a tudományok és a művészetek újraéledése?"

"Előszó a 'Narcissus'-hoz"

"Erkölcsei levelek"

In: Jean-Jacques Rousseau: Értékezések és filozófiai levelek, Bp.: Magyar Helikon 1978, 5-

58., 273-315. old.

- G.E.M. Anscombe: "Modern erkölcsfilozófia". In: Lónyai Mária (vál.): Tények és értékek,

Bp.: Gondolat Kiadó 1981, 615-651. old.

- Alasdair MacIntyre: Az erény nyomában, XIV-XVI. fejezet. Bp.: Osiris Kiadó 1999, 244-

326. old.

2) Kötelesség-etikák

- Szent Tamás: Előadások a Tízparancsolatról, 1128-1192, 1237-1276, 1315-1332. Bp.:

Seneca Kiadó 1993, 13-67., 109-130., 173-185. old.

- Diderot: "Természetjog". In: Ludassy Mária (vál.): A francia felvilágosodás morál-filozófiája, Bp.: Gondolat Kiadó 1975, 461-467. old.

Kant: Az erkölcsök metafizikájának alapvetése, Bp.: Raabe Klett Kiadó 1998.

- H.A. Prichard: "Hibán alapul-e a morálfilozófia?" In: Lónyai (vál.): Id. mű, 106-135. old.

- John Rawls: Az igazságosság elmélete, I. fejezet. Bp.: Osiris Kiadó 1997, 21-78.

old.

3) Következmény-etikák

3a) Értékelméletek

- Platón: "Philébosz". In: Platón Összes Művei, III. kötet, Bp.: Európa Könyvkiadó 1984, 151-305. old.
- Nicolai Hartmann: "Az erkölcsi követelmények lényegéről". In: Lételméleti vizsgálódások. Bp.: Gondolat Kiadó 1972, 511-566. old.
- G.E. Moore: "Principia Ethica", I. fejezet. In: Lónyai (vál.): Id. mű, 51-105. old.

3b) Utilitarizmus

- Diderot: "Helvétius Az emberről című művének cáfolata". In: Ludassy (vál.): id. mű, 503-578. old.
- Bentham: "Bevezetés az erkölcsök és a törvényhozás alapelveibe". In: Márkus László (vál.): Brit moralisták a XVIII. században, Bp.: Gondolat Kiadó 1977, 677-774. old.
- J.S. Mill: "A haszonelvűség". In: A szabadságról. A haszonelvűség, Bp.: Magyar Helikon 1980, 227-354. old.
- John Rawls: "Kétfajta szabályfogalom". In: Lónyai (vál.): Id. mű, 364-416. old.

II

1) Etikai objektivizmus

- Samuel Clarke: "Értekezés a természetes vallásról". In: Márkus (vál.): Id. mű, 13-51. old.
- Thomas Reid: "Értekezések az ember aktív erőiről". In: Márkus (vál.): Id. mű, 565-674. old.
- Thomas Nagel: Az utolsó szó, "Bevezetés", "Az etika". Bp.: Európa Könyvkiadó 1998, 9-20., 140-175. old.

2) Etikai intellektualizmus

- Platón: "Az állam", 354a-354c, 368a-369b, 433a-444b. In: Platón Összes Művei, II. kötet, Bp.: Európa Könyvkiadó 1984, 82-83., 103-105., 263-294. old.
- Szent Ágoston: "A szabad akaratról", I-II. könyv. In: A boldog életről. A szabad akaratról, Bp.: Európa Könyvkiadó 1989, 55-173. old.
- Descartes: "Értekezés a módszerről", III. rész. In: Válogatott filozófiai művek, Bp.: Akadémiai Kiadó 1980, 179-184. old.
- "Levelek Erzsébet hercegnőnek". In: Gyergyai Albert (vál.): Ima az Akropoliszon, Bp.:Európa Könyvkiadó 1977, 43-61. old.
- A filozófia alapelvei, "A szerző levele a könyv fordítójához". Bp.: Osiris

Kiadó 1996, 7-20. old.

- Locke: Értékezés az emberi természetről, I. köt.: I. kv., 2. fej.; II. kv., 20., 28. fej.
Bp.:

Akadémiai Kiadó 1979, 47-68, 222-227., 345-357. old.

- Spinoza: Etika, V. rész. Bp.: Magyar Helikon 1969, 279-316. old.

- Butler: "Az emberi természetről, avagy az ember mint erkölcsileg cselekvő alany".
In:

Márkus (vál.): Id. mű, 251-308. old.

3) Etikai emotivizmus

Shaftesbury: Értékezés az erényről és az érdemről, Bp.: Kossuth Könyvkiadó 1994.

- Adam Smith: "Az erkölcsi érzelmek elmélete". In: Márkus (vál.): Id. mű, 423-553.
old.

- Hume: Értékezés az emberi természetről, III. könyv, I. rész. Bp.: Gondolat Kiadó
1976, 623-
649. old.

4) Etikai szkepticizmus

Mandeville: A méhek meséje, Bp.: Kossuth Könyvkiadó 1996, 11-134. old.

- Nietzsche: "Az erkölcs genealógiájához". In: Friedrich Nietzsche válogatott írásai,
Bp.:

Gondolat Kiadó 1972, 337-361. old.

- Wittgenstein: "Előadás az etikáról", Nappali Ház 1990/1. 7-11. old.

- M. Schlick: "Az etika kérdései". In: Altrichter Ferenc (vál.): A Bécsi Kör filozófiája,
Bp.:

Gondolat Kiadó 1972, 507-533. old.

- Ch. L. Stevenson: "Az etikai kifejezések emotív jelentése". In: Lónyai (vál.): Id. mű,
180-
213. old.

- Sartre: Existencializmus. Hatágú Síp Alapítvány 1991.

Orthmayr Imre
Az értelem és az akarat szerepe az etikában
FLN-226.05

Az emberi cselekvések magyarázatában három összetevőnek szokás jelentős szerepet tulajdonítani: az értelemnek, az érzelmeknek és az akaratnak. E három komponens jelentőségét mindazonáltal igen eltérően értékelték az egyes filozófusok. Némelyek az értelem, mások az érzelmek jelentőségét hangsúlyozták. Az akaratnak hol központi jelentőséget tulajdonítottak, hol megkérdőjelezték pusztán létét is. Az álláspontok eme sokfélesége megfigyelhető az etikában is. Az erkölcsi cselekvések magyarázatában is éles ellentét figyelhető meg a racionalista és emotivista elméletek között. Jelen szemináriumban az intellektualista és racionalista elméleteket vesszük szemügyre, az antikvitástól az újkorig. Az intellektualista elméletek az erkölcsi motivációban, a racionalista elméletek az erkölcsi megismerésben tulajdonítanak kitüntetett szerepet az értelemnek. Az akarat fogalma legtöbbször az értelem vezérelte erkölcsfelfogásokban válik jelentőssé. Az akarat feladata érvényesíteni az értelem erkölcsi előírásait. A félév során a következő filozófusok erről alkotott elképzeléseit vizsgáljuk meg vázlatosan: Platón, Arisztotelész, a sztoikusok, Szent Ágoston, Descartes, Spinoza, Hobbes, Locke, Butler, Clarke, Hume, Reid, Kant.

A szemináriumi jegy három részből áll össze: 1) a szövegek ismeretén alapuló órai szereplés, 2) 15 perces szemináriumi előadás, 3) 4-5 oldalas szemináriumi dolgozat.

A szemináriumot maximum húsz fő veheti fel előzetes jelentkezés alapján.

Tütő László:
ETIKATÍPUSOK

A kurzus bevezetést nyújt az erkölcs kérdéseivel foglalkozó nézetek történetébe. Bölcséleti és szépirodalmi művek közös feldolgozásával segít eligazodni az erkölcs, illetve etika különböző elméleti és történeti értelmezéseiben. Jellegzetes álláspontokat megjelenítő írások elemzésével alkalmat ad a különböző etikai nézetek rendszerezésére, főbb típusainak megismerésére. A jegy megszerzése a szemináriumi tevékenység alapján történik.

Feldolgozandó művek:

1. Platón: Szókratész védőbeszéde, Kritón
2. Epiktétosz: Kézikönyvecske
3. Morus: Utópia
4. Machiavelli: A fejedelem
5. Spinoza: Etika
6. Moliere: Mizantróp
7. Mandeville: A méhek meséje, Franklin: A gazdagodás útja
8. Rousseau: Javított-e az erkölcsökön a tudományok és a művészetek újraéledése?
9. Kierkegaard: Az esztétikai és az etikai közötti egyensúly a személyiség kimunkálásában
10. Nietzsche: Túl jón és rosszon
11. Lafargue: A lustaságra való jog
12. Lukács: Taktika és etika
13. Camus: Közöny

Tatár György

FLN-231

Bevezetés a vallásfilozófiába (előadás)

Az előadások tárgyukat részben történetileg, egyben azonban rendszerezően is törekednek feldolgozni. Az egyes jellegzetes vallásfilozófiai típusok bemutatásán belül az adott típus története kerül bemutatásra. A tárgyalás menete nagyjából a következő sorrendet követi:

A legrégebbi típus: a vallásfilozófia mint a preracionális tudat kritikája

A vallásfilozófia mint a vallás filozófiává változtatása (a vallási tartalmak filozófiai allegorizálása, az újplatonizmus, utóbbi viszonya az idealizmushoz, kísérletek a vallás filozófiai megszüntetésére stb.)

A filozófiai teológia alapján álló vallásfilozófiák (a teológiai és filozófiai kérdések különbségei, az „Isten” szó átmenete vallási kontextusból filozófiába, az onto-teológia és hit és tudás viszonya, a kanti fordulat, a vallási racionalizmus keletkezése és az ész istenítése, a vallástudományok születése stb.)

A vallás fenomenológiája (a filozófiai fenomenológia és az empirikus vallástudomány találkozása, a „szent” megjelenésének elmélete Rudolf Ottónál, a vallások történetiségének kérdése Eliadénál, a vallási nyelv történetisége stb.)

Vallásfilozófia mint a vallási nyelv elemzése (az értelmetlenség-gyanú, Cassirer, a dialogikus vallásfilozófiák: Hermann Cohen, Franz Rosenzweig és Martin Buber, hatásuk a modern teológiára stb.).

A jegy szerzése kollokvium révén történik.

Irodalom: Brian Davies: Bevezetés a vallásfilozófiába. Kossuth, 1999.

Mircea Eliade: A szent és a profán. Európa, 1987.

Rudolf Otto: A szent. Osiris, 1997.

Kierkegaard: A keresztény hit iskolája. Atlantisz, 1998.

Mezei Balázs (2003-2004, 2. félév)
Alvin Plantinga teisztikus filozófiája

A kurzus során megismerkedünk Alvin Plantinga, a kortárs teisztikus filozófia kiemelkedő alakjának gondolkodásával. A kurzus Plantinga angol nyelvű szövegeinek olvasására koncentrál, melyek tematikus elemzése a kurzust felvevő hallgatók feladata. A segítséget a szempontok megadása, a magyar nyelven elérhető, kis számú másodlagos irodalom, illetve a kérdésekre adott tanári kommentár jelenti. Csak olyan hallgatók jelentkezzenek, akik megfelelő angol nyelvi ismerettel bírnak. Jelentkezés: bmmezei@ludens.elte.hu

Követelmény:

A megadott irodalom alapos átgondolása, egy tetszőleges témaaspektus kiválasztása, és max. 10 normal oldalas (26 sor, egy sorban 60 leütés) dolgozat elkészítése a félév végéig. A megadott irodalom minden darabját kötelező elolvasni. Az angol szövegeket a hallgatók a tanártól kapják email formában. A kurzusra jelentkezni lehet: bmmezei@ludens.elte.hu. A jelentkező hallgatók csak biztonságos szervert használjanak, és ne hallomásból nyert email-címre írjanak.

Irodalom:

Plantinga, Alvin: Theism, Atheism, and Rationality
Plantinga, Alvin: Advice to Christian Philosophers
Plantinga, Alvin: On Christian Scholarship
Plantinga, Alvin: Intellectual Sophistication and Basic Belief in God

Mezei Balázs, A teizmus racionalitása, in: Uő: Vallás és hagyomány, Budapest: L'Harmattan, 2003, pp. 44-61.

Mezei Balázs, Református es katolikus ismeretelmelet, in: Vallás es hagyomány, Budapest: L'Harmattan, 2003, pp. 61-75.

Tatár György
FLN-232.04
Dialógus-filozófia (szeminárium)

Az órákon néhány kiválasztott szöveg elolvasása és megbeszélése történik Martin Buber, Franz Rosenzweig és Ferdinand Ebner műveiből. A szövegek alapján a huszadik századi vallásfilozófia ún. dialogikus fordulatával ismerkedünk meg, különös tekintettel a szóban forgó gondolkodók viszonyára a bibliai szöveghez. Tárgyalni fogjuk a szerzők saját vallási álláspontját, és annak filozófiai megjelenését, valamint helyüket, ill. részleges elhelyezhetetlenségüket a filozófia történetében. Kitekintés Lévinásra.

A jegy megszerzése az órákon való részvétel alapján, esetleg dolgozattal történik.

Irodalom: Martin Buber: Én és Te. Európa, 1991. Ford.: Bíró Dániel.
Ferdinand Ebner: A szó és a szellemi valóságok. Nemzeti Tankönyvkiadó, 1995.
Ford.: Hidas Zoltán.
Franz Rosenzweig: Nem hang és füst. Holnap Kiadó, 1990. Ford.: Tatár György.

Szalai Miklós: Istenérvek (Az istenkérdés racionális megközelítése)
tanév, II. félév

Az istenkérdés életünkben. A népi vallás, a teológia és a filozófia istenfogalma

Az ontológiai istenérv

A kozmológiai érvek (kontingencia-érvek és Kalám-típusú érvek).

A teleológiai érvek (teleológia az élővilágban, a természeti törvények, az antropikus elv)

A vallási tapasztalatból vett érvek

A csodák kérdése

Morális érvek

Pragmatikus érvek (Pascal és James)

Fideizmus és a hit mint "egzisztenciális döntés"

Érvek Isten létezésére ellen: a rossz problémája és a teodiceák

Érvek Isten létezésére ellen: a rossz problémája és a "defenzív szkepszis"

Az isteni rejtettségéből vett érvek.

Irodalom: R. Swinburne: The Existence of God, J. L. Mackie: The Miracle of Theism,
M. Martin: "Atheism: a philosophical justification".

A számonkérés formája: szóbeli vizsga.

Miklós Tamás

1.) Történelemfilozófia előadás

Klasszikus német történelemfilozófia

Kant, Schelling, Schiller, Hegel történelemfilozófiai írásairól.

Az előadás bevezető a klasszikus történelemfilozófiai szövegek tanulmányozásához.

Elsősorban az újkori történelemfilozófiai kérdéstípusok kialakulásáról lesz szó, azokról a dilemmákról, amelyek életre hívták a nagyszabású történelemfilozófiai műveket illetve a nagyívű vázlatokat és egyben kijelölték ezek csapdáit.

Időpont: kedd 12. 30

Miklós Tamás történelemfilozófia órái 2004. első szemeszterében
2.) Szeminárium a Történelemfilozófia vizsgához
Klasszikus német történelemfilozófiai szövegolvasás

A szeminárium, mely a történelemfilozófia előadáshoz kapcsolódik, az alábbi szövegek alaposabb olvasását tekinti feladatának:

Kant: Az emberiség egyetemes története világpolgári szemszögből

Kant: Az emberi történelem feltehető kezdete

Schiller: Mi az egyetemes történelem és mi végre is tanulmányozzuk?

Schiller: A fenségéről

Időpont: Kedd 14.30

Erdélyi Ágnes

Időpont: kedd 12-től 13óra 30

FLN –234.02

20. századi angolszász történelemfilozófia
(szövegolvasó szeminárium)

R. G. Collingwood, A történelem eszméje. Gondolat, Budapest, 1987. 49-62. o., 115-123. o., 189-221. o. és 264-402. o.)

A. C. Danto, Analytical Philosophy of History. Cambridge, 1965. (új kiadás: Narration and Knowledge. 1985.) 1-16. o., 63-87. o. és 257-284. o. (a szövegek magyar fordítása kéziratos formában megtalálható a tanszék könyvtárában)

Követelmények: a szövegek folyamatos feldolgozása; aktív részvétel a szeminárium munkájában; egy alkalommal referátum (vagy írásban benyújtott dolgozat, előre megbeszélte témából).

Jegyszerzés módja: aki aktívan részt vett a szemináriumon, az a félév során végzett munkára (szövegismeret, vitákban való részvétel, referátum/dolgozat) kapja a jegyet. A többiek (illetve azok, akik a megajánlott jegyen javítani akarnak) választhatnak a szemeszter végi szóbeli beszámoló, illetve az írásban benyújtott dolgozat között.

FLN-234.03

Narratív reprezentáció néhány 20. századi történelemfilozófiában és történetelméletben

Marno Dávid mts.

I/221 K 18-19:30

Az utóbbi évtizedekben mind a humán mind a társadalomtudományokban felmerült egy látszólag ártatlan probléma, amely teoretikus kérdéshez képest szokatlanul sok és gyakran indulatos vitát idézett elő. A faktuális és a fiktív elbeszélések közötti megkülönböztetés és viszony kérdéséről van szó. A viták nemcsak azért voltak különösen érdekesek, mert megmutatták, hogy teoretikus kérdéseknek milyen politikai-ideológiai vetületei lehetnek (főként annyiban, amennyiben a faktum/fikció distinkció a posztmodern és az ezzel szemben álló – marxista vagy éppen konzervatív – álláspontok vélt és valós ellentéteinek szimbólikus ütközéspontjává is vált), hanem mert egyben a különböző diszciplínák közötti határvonalak problémáját is újra felvetették.

E kurzus egyik fő célja éppen annak a vizsgálatára, vajon a fiktív és faktuális történetek distinkciójának problémája filozófiai probléma-e. Ezért a kurzuson különféle „műfajú” szövegeket fogunk olvasni – analitikus történelemfilozófiát, irodalomelméletet és irodalomtörténetet, irodalmi szövegeket stb. A kérdést két módon fogjuk megközelíteni: egyfelől nyomon követjük a vita kialakulásának (egyik) történetét, másfelől pedig megnézzük, mennyiben történeti kérdés magának a fikció/nem fikció megkülönböztetésnek a kérdése is.

Az olvasmányokat a hallgatók érdeklődésének és esetleges nyelvismeretének függvényében az első egy-két órán fogjuk meghatározni. A jegyszerzés feltétele az órák rendszeres látogatásán felül egy rövid előadás és egy félévvégi dolgozat / vizsga (a hallgató tetszése szerint).

marnod@ceu.hu

Bence György prof.
bence@ludens.elte.hu
Fogadóóra: Kedd 14--15.
Általános Filozófia Tanszék
Filozófia Intézet
Múzeum krt. 4/i. ép. 104. szoba

Politikai filozófia
2004. tavaszi fé.
Előadás/kollokvium - 2 (két) kredit
Kódok: FL-300, FLN-235
Kedd 10-11.30

TÁRGYFELVÉTELI TUDNIVALÓK

A kurzus nyitva áll nem filozófia szakos hallgatók előtt is.

AZ ELŐADÁS

A kurzus során és a kollokvium anyagának elsajátításával az önálló diszciplínává vált politikai filozófiával ismerkedünk meg rendszeres formában.

Az előadások egy tankönyv jellegű monográfiához kapcsolódnak: Jean [ejtsd "dzsin", m. Janka] E. HAMPTON, *Political Philosophy* (Boulder, Colorado: Westview, 1997), xvi + 272 old.

A fiatalon elhunyt szerző bevezető jellegű, de sok eredeti gondolatot tartalmazó munkáját széles körben használják hasonló célra. Kiegyensúlyozott képet ad mind a múlt század hatvanas-hetvenes éveiben, elsősorban az angol nyelvterületen megújult politikai filozófia eredményeiről, mind pedig a későbbi átalakulásról, a különböző posztliberális törekvésekről. Nem szorítkozik a normatív politikai filozófiára, mint ahogy tíz-tizenöt évvel ezelőtt szokásos volt, hanem kiterjeszkedik a politika társadalomfilozófiájára is.

Az órák két részből állnak. Az első részben a tankönyv egy-egy szakaszát ismertetem és elemzem. A második részben közösen dolgozzuk föl az ismertetett részt és megbeszélünk néhány kapcsolódó kérdést.

A KOLLOKVIUM

Az előadások látogatása nem kötelező.

Az előadást rendszeresen látogató és a közös megbeszélésben résztvevő hallgatók könnyített elővizsgát tehetnek.

Az angolul nem olvasó kollégák - megbeszélés szerint - német vagy francia szövegekből is fölkészülhetnek. A szövegek forrásai:

FERRY, Luc és Alain RENAUT, Philosophie politique, I-III. köt. (Paris: PUF, 1984).

KYMLICKA, Will, Politische Philosophie heute: Eine Einführung (Frankfurt a. M.: Campus, 1996).

REESE-SCHAEFER, Walter, Grenzgötter der Moral: Der neuere europäisch-amerikanische Diskurs zur politischen Ethik (Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 1997).

REESE-SCHAEFER, Politische Theorie heute: Neuere Tendenzen und Entwicklungen (München: Oldenbourg, 2000).

RENAUT, Alain, szerk., Histoire de la philosophie politique, IV. köt.: Les critiques de la modernité politique; V. köt.: Les philosophies politiques contemporaines (Paris: Calmann-Lévy, 1999).

Bence György prof.
bence@ludens.elte.hu
Fogadóóra: Kedd 14--15.
Általános Filozófia Tanszék
Filozófia Intézet
Múzeum krt. 4/i. ép. 104. szoba

XX. századi politikai filozófusok
II. rész: A negyvenes évek
2004. tavaszi fé.
Kódok: FL-222, FL-300, FLN-222, FLN-236
Gyakorlat - 2 (két) kredit
A: Kedd 12--13.30
B: Kedd 15--16.30

A, B: KÉT SZEMINÁRIUM!

Ha ebben a tavaszi félévben is olyan sokan jelentkeznek, mint az ősszel, akkor a szemináriumot kétszer tartom meg. Előbb az A foglalkozás (kedd 12--13.30) helyeit töltjük be, ha ezek beteltek, akkor már csak a B foglalkozásra (kedd 15--16.30) lehet jelentkezni.

TÁRGYFELVÉTELI TUDNIVALÓK

A gyakorlat nyitva áll nem filozófia szakos hallgatók előtt is.
A KURZUS TÁRGYA

A több féléves sorozatban a „rövid XX. század” (1914-1989) legjelentősebb politikai filozófusainak munkásságát tekintjük át.

A második félévben a következő szerzők közül lehet választani, de a hallgatók kérésére más korabeli gondolkodókkal is foglalkozhatunk:

Adorno és Horkheimer
Arendt
Aron
Camus
Hayek
Jaspers
Jouvenel
Kojève
Kolnai
Laski
Mannheim
Merleau-Ponty
Niebuhr
Popper
Radbruch

Sartre
Schmitt
Strauss

A válogatás kiterjed a különböző politikai-ideológiai irányzatokra és filozófai iskolákra, de csak olyan gondolkodókat tartalmaz, akik többé-kevésbé rendszeresen tárgyaltak politikai témákat filozófiai szinten.

KÖVETELMÉNYEK

Az óramegbeszélésen minden hallgatóval megállapodunk, hogy melyik szerzőt dolgozza föl.

A nem angol nyelvű szerzőknél sok esetben rendelkezésre áll magyar vagy angol fordítás.

Minden hallgató kiselőadást tart a kijelölt szerzőről. A kiselőadás tömör vázlatát (nem a feldolgozott szöveg kivonatát) az előadás időpontja előtt legalább egy héttel e-mailen be kell nyújtani.

A kurzus minden résztvevője kap egy irodalomjegyzéket és egy kisebb, magyar és angol fordításokból álló szöveg-csomagot. Ennek alapján kell fölkészülni a közös szemináriumi munkára.

Az érdemjegybe az aktív szemináriumi részvétel is beszámít, nem csak a kiselőadás.

FLN-300.06 Az akarat fogalma az antik filozófiában
hétfő 11.30-13.00

Az akarat fogalomtörténetéről írott alapvető monográfia (A. Dihle, *The Theory of the Will in Classical Antiquity*, Univ. of California Press 1982) mellett érvel, hogy Ágoston előtt nem beszélhetünk az akaratról mint az értelemről és az irracionális vágyaktól elkülönülő, autonóm lelki képességről. Ágoston azonban inkább kezdőpontja, mint lezárása az akaratra vonatkozó vitáknak: az akaratfogalomnak a középkori és újkori filozófiában is markánsan elkülönülő értelmezései versengenek egymással, melyek előzményei az Ágoston előtti teóriákban is felfedezhetők. A szemináriumon a görög filozófia olyan fogalmait vizsgáljuk meg, melyek beépülnek az akarat későbbi elméleteibe. Az osztályzat megszerzésének feltételei:
– referátum egy idegen nyelvű cikk vagy könyvfejezet felhasználásával
– zárthelyi dolgozat az órák anyagából.

1. Platón etikai pszichológiája 1.
2. Platón etikai pszichológiája 2.
3. Az emberi cselekvés elemzése Arisztotelésznél
4. "Akarat" (boulészisz) és elhatározás (proaireszisz) Arisztotelész etikájában
5. A fegyelmezetlenség (akraszia) problémája Arisztotelésznél
6. A jóváhagyás (szünkatatheszisz) a cselekvés sztoikus elméletében
7. A proaireszisz Epiktétosznál
8. Aphrodisziaszi Alexandrosz a választás szabadságáról
9. Plótinosz Isten szabadságáról és akaratáról
10. A latin tradíció voluntas-fogalma: Lucretius, Cicero és Seneca
11. Ágoston akaratfogalma 1.
12. Ágoston akaratfogalma 2.

Bence György prof.
bence@ludens.elte.hu
Fogadóóra: Kedd 14--15.
Általános Filozófia Tanszék
Filozófia Intézet
Múzeum krt. 4/i. ép. 104. szoba

Modern politika-, társadalom- és történelem-filozófiai speciális kollégium
2004. tavaszi fé.
Kód: FLN-300.07
Gyakorlat - 3 (három) kredit
Csütörtök 11:30-12

A KURZUS CÉLJA

Szakképzési szinten (szakaszban) lehetőséget adni ismereteik elmélyítésére azoknak a filozófia szakos hallgatóknak, akik már teljesítették

az alapozó képzési szakasz minden követelményét,
valamint a törzsképzési szakaszba tartozó politika-filozófiai követelményeket,
továbbá, ilyen téma választása esetén a társadalom-, történelem- és
tudományfilozófia törzsképzési követelményeket.

TÁRGYFELVÉTELI TUDNIVALÓK

Csak olyan hallgatók jelentkezhetnek, akik különösebb gond nélkül olvasnak angol,
német vagy francia szakszöveget.

Csak olyan hallgatók jelentkezhetnek, akik hajlandók folyamatos e-mail
kommunikációra, továbbá bizonyos gyakorlatuk van internetes
információkeresésben.

A kurzus filozófia szakos hallgatók számára van meghirdetve. Közülük is csak azok
vehetik föl, akik

eleget tettek az alapozó képzési szakasz minden követelményének,
sikeresen teljesítették egy politika-filozófiai gyakorlatot
és sikeresen letették a politika-filozófia kollokviumot.

Ezek a feltételek minden szakos hallgatóra érvényes. Azok a hallgatók, akik
társadalomfilozófiai, történelem-filozófiai vagy a humán stúdiumok, ill. a
társadalomtudományok filozófiájának körébe vágó témát kívánnak feldolgozni, csak a
megfelelő -- modern társadalomfilozófia, történelem-filozófia, ill. tudományfilozófia --
gyakorlatok és kollokviumok sikeres teljesítése után jelentkezhetnek.

Nem filozófia szakosok -- külön megbeszélés alapján -- csak abban az esetben
vehetik föl a kurzust, ha megállapítható, hogy rendelkeznek a szükséges
előismeretekkel. Első sorban azok jönnek számításba, akik -- jóllehet nem filozófia
szakon tanulnak -- a Filozófia Doktoriskola Politikai filozófia specializációján kívánnak

posztgraduális tanulmányokat folytatni.

TÉMÁK

XIX--XX. századi és recens szerzők, művek, irányzatok és vitakérdések a fent tételesen felsorolt szaktárgyak köréből.

A témákat megbeszélés alapján választjuk ki. A hallgatónak indokolnia kell, hogy miért javasol valamely témát. A téma elfogadásának természetesen az is előfeltétele, hogy a tanárnak megfelelő előismeretei legyenek.

FELADATOK

Önálló biblio- és „internetó”gráfiai feltáró munka.

Jelentős mennyiségű, esetenként 2-300 oldalnyi szakirodalom alapos feldolgozása.

20 000 „n” (betűhely) terjedelmű előadás megírása előzetes benyújtása és prezentálása.

EMELT SZINTŰ KOLLOKVIUM
A LIBERALIZMUS KLASSZIKUSAI
FL-300.39 / FLN-300.19

/Előfeltétel : társadalomfilozófia 1. vizsga + angol nyelv

I. KANT: Az örök béke (Ictus, 1997)

B. CONSTANT: A régiek és a modernek szabadsága (Atlantisz, 1997)

J. S. MILL: A szabadságról; The Representativ Government

A. DE TOCQUEVILLE: Az amerikai demokrácia (Európa, 1993) /részletek/
A régi rend és a forradalom (Atlantisz, 1994)

Az angolszász liberalizmus klasszikusai I. (Atlantisz, 1991)

KOMMENTÁROK:

JOHN DUNN: Locke (Atlantisz, 1992)

PIERRE MANENT: A liberális gondolat története (Tanulmány Kiadó, 1994)

RAYMOND ARON: Tanulmány a szabadságjogokról (Tanulmány Kiadó, 1994)

JOHN GAY: Liberalizmus (Tanulmány Kiadó, 1996)

I. BERLIN: A szabadság kétfajta fogalmáról; J. S. Mill IN: Négy esszé a szabadságról
(Európa, 1990)

11) A. RAPACZYNSKI: Nature and Politics (Liberalism int he Philosophies of
Hobbes, Locke and Rousseau

LEO STRAUSS és J. CROSPEY: A politikai filozófia története I-II. (Európa, 1994)
/Locke, Montesquieu, Kant, Adam Smith, Tom Paine, J. S. Mill, Tocqueville /
(Európa, 1995)

Rédei Miklós
docens
ELTE TTK Tudománytörténet és Tudományfilozófia Tanszék
email: redei@ludens.elte.hu
honlap: <http://hps.elte.hu/~redei>

Tudományfilozófia
FLN-300.10/FL-223

1. Az előadás célja: a tudományfilozófia standard alapproblémáinak ismertetése és elemzése, a tudományfilozófia vizsgálóhoz előírt kötelező irodalomra támaszkodva. Az előadáson tárgyalt témakörök lefedik a tudományfilozófia vizsga körébe tartozó problémák túlnyomó részét -- az előadás nem tér ki a társadalomtudományokkal kapcsolatos filozófiai problémákra.

2. Szükséges előismeretek: Az előadás követéséhez nem szükségesek speciális filozófiatörténeti vagy szaktudományos technikai ismeretek, de az előadás bizonyos részeinek követését megkönnyíti az elemi logikai alapismeretekkel rendelkező. Az előadás elsősorban azoknak a filozófia szakos hallgatóknak ajánlott, akik tudományfilozófia vizsgát kívánnak tenni.

3. Számonkérés módja: Jegyet szóbeli vizsgával lehet szerezni.

Idopont: szerda 8.30-10.00

Az előadásokon tárgyalt problémák a következők:

1. A modern tudományfilozófia mint filozófiai diszciplína kialakulása és intézményesülése

(A tudományfilozófia két nagy tradíciója: az "elfogadott nézet" ("Received View", 1920-1960) és a poszt-pozitivisták "új Filozófia", főbb jellemzőik és képviselőik, jelenkori tudományfilozófiai műhelyek és iskolák.)

2. A demarkáció probléma és XX. sz.-i kiéleződésének okai

(A századforduló tudománytörténeti helyzete, a matematika és logika szerepének növekedése, a matematika mibenlétének és a módszer problémájának kiéleződése.)

3. A logikai pozitivizmus válasza a demarkáció problémára

(A metafizika és tudomány szétválasztásának programja, verifikációs elv és elmélet, a protokolltétel problémája, O. Neurath és M. Schlick protokolltétel felfogása.)

4. A metafizika kiküszöbölésének kísérlete Carnapnál

(Látszatállítási definíciója, típusai, példák, a metafizika szükségszerű értelmetlensége, a metafizika jelenségének értelmezése, a metafizika kiküszöbölésének önellentmondása.)

5. A Popper-i falszifikacionizmus

(Az indukció és verifikacionizmus elutasítása, falszifikálhatóság mint demarkációs

kritérium, a falszifikáció logikája /ítélet típusok, bázisállítások/ elmélet empirikus tartalma, evolucionista tudományfelfogás.)

6. Lakatos Imre tudományfilozófiája

(A "tudományos kutatási programok" szerkezete, kemény mag és védőgyűrű, negatív és pozitív heurisztika, Lakatos kísérlete a "tudományos kutatási programok"-nak nevezett tudományfelfogás metametodologiai juszifikálására.)

7. A magyarázat Hempel-Oppenheim elemzése

(Hempel-i előfeltevések a magyarázat problémájával kapcsolatban, a deduktív-nomologikus (D-N) magyarázat, a törvény-jellegű univerzális állítások megkülönböztető jegyei, problémák és ellenpéldák a magyarázat D-N fogalmával kapcsolatban.)

8. Kvalitatív konfirmáció

(A konfirmáció "ekvivalencia", "következmény", "konzisztencia" és "fordított következmény" kritériumai, intuitív jelentésük, a konfirmáció Hempel paradoxonai, Hempel konfirmáció fogalma.)

9. A Duhem-Quine aluldeterminációs tézis

(Az aluldetermináltsági tézis különböző értelmezései /Deduktív és "ampliative" tézis, a nem-egyértelműségi és az egalitáriánus tézis/; érvek és ellenérvek az aluldetermináltsági tézis különböző értelmezéseivel kapcsolatban.)

10. A tudomány és a tudományos forradalom Kuhn-i elemzése

(A kumulatív tudományfelfogás, a normál tudomány jellegzetességei, a paradigmaváltás előfeltételei (anomália, válság, alternatív paradigma jelenléte), forradalom mint paradigmaváltás, paradigmák összemérhetetlensége, a forradalmak láthatatlansága.)

11. A tudásszociológia "erős programja"

(Az erős program négy tézise (okság, pártatlanság, szimmetria, reflexivitás), az erős program válasza a program elleni érvekre.)

12. Valószínűség interpretációk

(Klasszikus, relatív frekvencia, szubjektív és "propensity" interpretáció, Bertrand paradoxon, kvantitatív ("Bayesian") konfirmáció.)

13. Kauzalitás felfogások

(A kauzalitás probléma verifikacionista értelmezése (M. Schlick), okok mint INUS feltételek (J. Mackie), az oksági viszony kontrafaktuális elemzése (D. Lewis).)

Irodalom:

A tudományfilozófia vizsgához előírt irodalom, melynek listája hozzáférhető a könyvtárban és honlapomon. Felhívom a hallgatóság figyelmét, hogy az irodalom listája egy mindenki számára kötelező törzsanyagból, valamint írások két olyan csoportjából áll, melyek közül az egyik csoport választása kötelező.

FLN-300.11 [K, 30ó] 2 kredit
Csütörtök, 830 – 1000 I/208
Keleti filozófia (India)

Tematika:

1. Filozófia keleten és nyugaton. A filozófia fogalma. Csak három helyen alakult ki önállóan bölcseleti hagyomány. A különböző kultúrkörök kategóriáinak viszonya egymáshoz: a fordítás problémája. A valláshoz való viszony különbségei; a tradicionalitás szerepe. A filozófia részterületeinek súlya, viszonyuk egymáshoz.
2. Előzmények. Bevezetés: India; népek, nyelvek, kultúrák; történelmi áttekintés; a vallás és a filozófia viszonya. Az előzmények: az Indus-völgyi és az árja népek világnézetének összehasonlítása, tipológiájuk. A Védák világszemlélete: régi és új istenek, a rita és a szóma; a filozofikus himnuszok, különösen a Purusa- és a Teremtés-himnusz. A mágikus-rituális spekulációk: a bráhmanák és az áranjakák; kozmogóniai elképzelések; a Brahma fogalmának kialakulása.
3. Az upanisadok; különösen a Brihad-áranjaka és a Cshándógja metafizikai és pszichológiai tanítása. A lélekvándorlás tana, eredete, implikációi: a karma és a nirvána.
4. A Buddha – szakítás a két nagy tradícióval: vallás – isten, hit, egyház, papok és hívők nélkül. A Buddha viszonya a filozófiához. Központi tanítások: a négy nemes igazság és a nemes nyolcstréű ösvény. Sz szenvedés – múlandóság – inszubsztancialitás. Lélekvándorlás lélek nélkül. A mahájána iskolái: az üresség-tan és a csak-észlelet tanítása.
5. A hinduizmus kialakulása, a teizmus jelentkezése; a Bhagavad-gítá. A panteizmus és a mindenütt-jelenvalóság. A jóság, kötelesség, igazság és erény konfliktusa. A megváltásra törekvés és az evilági aktivitás összebékítése; a különböző tradíciók eklektikus kompromisszuma. A klasszikus, „ortodox” filozófiai rendszerek; viszonyuk egymáshoz és a hindu valláshoz.
6. A szánkhja és a jóga dualizmusa. A természetfilozófia: a guna-elmélet, a természet összetevőinek kifejlődése egymásból. Ismeretelmélet: a megbízható ismeret forrásai; a következtetés fajtái és az okság elemzése. A természet mint aktív princípium. A lélek-bizonyítások; a lélek és a tudat elválása. A pszichikus princípiumok burjánzása. A megváltás; technikák a lélek eloldására az anyagtól.
7. Az idealista monizmus: az advaita védánta iskola. Exegetikus filozófia vagy filozofikus exegézis? A lét és levés elválasztása. Az empirikus világ státusza (a májja): látszat, de nem hamis. Az egyetlen abszolútum; a tudatok sokasága és egyetlen lélek. A változatlan valóság és az időbeli jelenségvilág; a kettős igazság tana. A megváltás (móksha) értelme, lehetősége, módja.

Kötelező irodalom:

[A szögletes zárójelbe tett alternatívák csak kényszermegoldások – nem ajánlom őket.]

2. Puskás Ildikó: Istenek tánca. Rövid áttekintés az indiai vallásokról. Budapest 1984, 7-67., 94-123. o. vagy

Puskás Ildikó: Lélek a körforgásban. Budapest 2000, 13-214., 250-285. o.

Schmidt József: Az ind filozófia. 2. kiadás, Budapest 1991, 42-91. o. vagy

[Héjjas István: Ókori indiai bölcselet. Budapest 1994, 29-120. o.]

Fórizs László (ford.): Rigvéda. Teremtéshimnuszok. Budapest 1995, 99-149. o. vagy

- Vekerdi József (szerk.): Szanszkrit líra. (Himnuszok a Rigvédából, 9-60. o.) Bp. 1988.
3. Vekerdi József (ford.): Titkos tanítások. Válogatás az upanisadokból. Budapest 1987, 48-50., 60-69., 92-99. o. vagy
- Tenigl-Takács László (ford.): Upanisadok. Bp. 1998, 52-55., 96-111., 242-255.o. vagy
- [Tenigl-Takács László (ford.): Upanisadok I-III. Budapest 1992-94. II. kötet 73-82. o.; III. kötet 36-38., 67-77. o.]
4. Schmidt József: Ázsia világossága. Buddha élete, tana és egyháza. Budapest 1924, 11-224. o. vagy
- Ruzsa Ferenc: Gótama nem volt buddhista. In Századvég (új foly.) I/1. (1994 tavasz), 103-116. o. vagy
- Küng, Hans – Bechert, Heinz: Párbeszéd a buddhizmusról. (Kereszténység és világvallások.) Budapest 1997, 17-39., 75-90., 125-146., 189-204. o.
- Vekerdi József (ford.): Buddha beszédei. Budapest 1989, 45-49., 61-70., 77-89., 104-117., 136-145., 160-163. o. vagy
- Tenigl-Takács László (szerk.): A buddhizmus alaptanításai a szentiratok tükrében. A Tan Kapuja Buddhista Főiskola jegyzete, Budapest 1994, 10-32. o.
5. Vekerdi József (ford.): Bhagavad Gítá. A Magasztos Szózata. Budapest 1997, 6-19., 66-72. o. vagy
- Vekerdi József –Lakatos István (ford.): A Magasztos Szózata. Bhagavad Gítá. Budapest 1987. (I., II., XI. ének) vagy
- [Prabhupāda, A. C. Bhaktivedanta Swami: Az eredeti Bhagavad-gītā. The Bhaktivedanta Book Trust 1989, 51-175., 549-604. o.]
6. Ruzsa Ferenc: A klasszikus szánkhja filozófiája. Bp. 1997. 9-17., 43-113., 245-51. o. vagy
- [Farkas Attila Márton és Tenigl-Takács László (ford., komm.): Ísvarakrisna: A számvetés megokolása (Szánkhja-káriká). Budapest 1994, 15-44. o.]
- Fórizs László (ford., jz.): A megszentelődés pátandzsala útja. In –: Dhammapada. Az erény útja. Budapest 1994, 179-197. o. vagy
- Farkas Attila Márton és Tenigl-Takács László (ford., komm.): Patandzsali: Az igazás szövétneke (Jóga-szútra). Budapest 1994, 47-102. o.
7. Ruzsa Ferenc (ford., jz.): Sankara: A Brahma-szútra magyarázata. Bp. 1996. 5-76. o.

Ajánlott irodalom:

- Dasgupta, Surendranath: A History of Indian Philosophy. Cambridge 1922.
- Frauwallner, Erich: Geschichte der Indischen Philosophie. Salzburg 1953-56. (History of Indian Philosophy. Ford. V. M. Bedekar. Delhi 1973.)
- Max Müller, Friedrich: The Six Systems of Indian Philosophy. London 1899.
- Radhakrishnan, Sarvepalli: Indian Philosophy. 2. kiadás, London 1929.
- Zimmer, Heinrich: Philosophies of India. Edited by Joseph Campbell. Princeton 1951.
- Mehlig, Johannes: Weisheit des alten Indien. Leipzig und Weimar 1987. Band 1. Vorbuddhistische und nichtbuddhistische Texte; Band 2. Buddhistische Texte.
- Potter, Karl (sorozatszerkesztő): Encyclopedia of Indian Philosophies. (Eddig 7 kötet jelent meg.) Princeton – Delhi 1970-1996.
- Radhakrishnan, Sarvepalli & Moore, Charles A.: A Sourcebook in Indian Philosophy. Princeton 1957. (reprint 1989.)
- Tenigl-Takács László (szerk.): India bölcsessége. Budapest 1994. (II. rész)
- Olivelle, Patrick: Upaniüads. Oxford University Press 1996.
- Téchy Olivér: Buddha. Budapest 1986.

Govinda, Láma Anagarika: A korai buddhista filozófia lélektani attitűdje és annak szisztematikus bemutatása az Abhidhamma hagyománya alapján. Budapest 1992.
Fehér Judit: Nágárdzsuna. A mahájána buddhizmus mestere. Budapest 1997.
Fehér Judit – Horváth Z. Zoltán (szerk.): Buddhista logika. (Történelem és kultúra 12.) Bp. 1995.
Fehér Judit (szerk.): Tibeti buddhista filozófia. (Történelem és kultúra 11.) Budapest 1994.
Tenigl-Takács László (ford. és komm.): Gótama: A logika szövéténeke. Budapest 1992.
Eliade, Mircea: A jóga. Halhatatlanság és szabadság. Budapest 1996.
Thibaut, George (ford.): The Vedānta-Sūtras of Bādarāyana with the Commentary by Śankara. Oxford 1890.
Fajd Ernő (ford. és komm.): Sankara: A védánta filozófiája. Budapest 1996.

Számonkérés:

Kollokviumjegyet szóbeli vizsgával lehet szerezni. A kollokvium a kínai filozófia ismeretét is feltételezi, azaz: aki már elvégezte a „Kínai filozófia (keleti filozófia)” c. emelt szintű szemináriumot, az csak Indiából vizsgázik; aki viszont nem, az önálló felkészülés alapján a kínai filozófia köréből is kap egy vizsgakérdést.

* * * * *

Ebben a félévben nem tárgyaljuk, de akinek nincs kínai filozófiából (szemináriumi) jegye, az e témakörökből is vizsgázik:

Tematika:

8. A kínai bölcsélet kezdetei. A konfuciuszi megalapozás – a régiek helyes útjának követése. Az emberség alapja, a szülőtisztelet és testvériesség. A család összetartása, az ország összetartása és az Égi megbízatás. A nemes ember eszméje és az igazságosság erénye. A kormányzás alapja, a szertartási előírások rendje.
9. A konfucianizmus rendszere. A Nagy Tanítás a nép szülői szeretetéről és az ország rendbetételéről, A Közép Mozdulatlansága az égalatti törvényéről. Konfuciusz átértelmezése és a hatalom apológiája. Meng-ce a megkülönböztetni képes tudásról, az uralom igazságosságáról és hasznosságáról, a közföldek rendjéről. Konfucianus összegzés: Sziün-ce a szertartásosságról, a nevek kijavításáról és az emberi jóság tanultságáról.
10. A taoizmus alapjai. Lao-ce a Tao határtalanságáról, ürességéről, homályosságáról, megnevezhetetlenségéről. Lét és nemlét egymást szüléséről, a nem-cselekvésről és a szavak nélküli tanításról. Az erény teljességéről, a kormányzás tevékenység-nélküliségéről.
11. A taoizmus kifejtése és polémiája. Csuang-ce a dolgok azonosságáról, olyanságáról és nem-olyanságáról. Az élet táplálásáról és a szavakba nem foglalható értelemről. A zavartalan átalakulásról, kezdet és vég egymásba téréséről.
12. A vitatkozók és a nevek iskolája. Hui Si apóriái, Kung-szun Lung paradoxonjai. A név és a való viszonyáról. Az érvelés kezdetei: a nagy ok, a kis okok, az azonosság és a különbözőség.
13. A legizmus mint a kormányzás helyes módszere a törvények segítségével. Han fei-ce a viselkedés szabályairól, a cselekvések vizsgálatáról és a megőrzés útjáról. A törvénykezés gyakorlatiassága. Szun-ce a hadviselés törvényeiről, és Kuan-ce az ország felhalmozásáról.

14. Vázlatok a középkori kínai bölcselet történetéről. A buddhizmus tanításainak megjelenése a kínai filozófiában – a hua-jen hagyomány és a csan elmélkedők iskolái. A taoista neokonfucianizmus; Csou Tun-ji és a nagy szintézis; Csu Hszi kompilációi.

Kötelező irodalom:

8. Kung-ce: Lun jü I-VIII in Kínai filozófia. Ókor. Szöveggyűjtemény I. kötet. Válogatta, fordította, a bevezetéseket és a jegyzeteket írta Tőkei Ferenc. Akadémiai Kiadó 1986, 53-92. o.

– V.ö. Tőkei F. bevezetése, uo., 49-52. o. és Henri Maspero: Az ókori Kína. Gondolat, 1978, 361-372.

9. A Nagy Tanítás in Kínai Filozófia I. kötet, 180-190. o.

A Közép Mozdulatlansága in ua., 191-210. o.

Meng-ce I-III in ua., 329-350. o.

Sziün-ce 19., 22., 23. fejezet in Kínai filozófia II. kötet, 222-228., 246-264. o.

– V. ö. Tőkei F. bevezetése in Kínai filozófia I. kötet 177-179. o.; 325-328. o.; II. kötet 199-203. o. és H. Maspero: Az ókori Kína 429-455. o.

10. Lao-ce: Tao te king in Kínai filozófia II., 17-46. o.

– V. ö. Tőkei F. bevezetése in ua., 11-16. o. és H. Maspero: Az ókori Kína, 386-402. o.

11. Csuang-ce II; III; VI. in Kínai Filozófia II. kötet, 67-95. o.

– V. ö. Tőkei F. bevezetése in ua., 57-61. o. és H. Maspero: Az ókori Kína, 386-402. o.

12. Hui Si – Csuang-ce XXXIII in Kínai filozófia II., 120-122. o.

Kung-szun Lung-ce in ua., 139-151. o.

Motista kánonok in ua., 163-190. o.

– V. ö. Tőkei F. bevezetése in ua., 135-137. o.; 159-162. o. és H. Maspero: Az ókori Kína, 419-428. o.

13. Han fei-ce in Kínai filozófia II., 295-313. o.

Szun-ce – Ping fa in ua., 361-372. o.

Kuan-ce in ua., 409-416. o.

– V. ö. Tőkei F. bevezetése in ua., 275-280. o.; 357-360. o. és H. Maspero: Az ókori Kína 409-418. o.

14. Cs'eng kuan: A tantételek osztályozása in Hamar Imre: Kínai buddhizmus a középkorban. Balassi Kiadó, 1998, 85-125. o.

Kapujanincs átjáró. Kínai csan buddhista példázatok. Vál., ford., jz., utószó: Miklós Pál. Helikon, 1987.

- Beszélgetések a csarnokban; Útmutatások a gyülekezetnek. 7-24. o.

- Buddha fölmutat egy szál virágot. 52. o.

- Nan-csüan kettévágja a macskát. 57.o.

- A Nagy Tanító három hívása. 60. o.

- A köznapi lélek maga az Út. 61. o.

- Nincsen elme, nincsen Buddha, nincsen semmi se. 67. o.

Szemelvények és tanulmányok a középkori kínai filozófiából (megjelenés alatt)

Ajánlott irodalom:

Waley, Arthur: The Ways of Thought in Ancient China. London 1939.

Ecsedy Ildikó: A kínai állam kezdetei. Akadémiai 1986.

Balázs, Etienne: Gazdaság és társadalom a régi Kínában. Európa 1976.

Feng Yu-lan: A History of Chinese Philosophy. Princeton 1953.

Giles, Herbert A.: A History of Chinese Literature. London 1958.
Hou Wai-lu: A Short History of Chinese Philosophy. Peking 1959.
Duyvendak, J.: Tao te ching. The Book of the Way and its Virtue. London 1954.
Needham, Joseph: Science and Civilization in China 2. History of Scientific Thought. Cambridge 1956.
Tőkei Ferenc: Sinológiai műhely. Magvető 1974.
Wing-tsi Chan: Chinese Philosophy. Princeton 1963.
Granet, Marcel: La civilisation Chinoise. Paris 1948.
Couvreur, S: Mémoires sur les bienséances et les cérémonies. Paris 1950.
Karlgrén, Bernard: The Book of Odes. Stockholm 1950.
Maspero, Henri: Les Religions Chinoises. Paris 1950.
Legge, James: The Chinese Classics I-V.
Granet, Marcel: La pensée chinoise. Paris 1934.
Waley, Arthur: The Analects of Confucius. London 1938.
Vasziljev, L. Sz.: Kultúrák, vallások és hagyományok Kínában. Gondolat 1977.
Jan Hin-Sun: Drevnyekitajszkij filozof Lao-czü; ego ucsenyije. Leningrad 1950.
Swarz, Ernst: Laudse: Daudeshing. Leipzig 1990.
Wilhelm, Richard: Dschuang Dsi. Leipzig 1940.

Ruzsa Ferenc

Bene László adjunktus

FL-350 (G 26) Epiktétosz: Beszélgetések
hétfő 15.00-16.30

Epiktétosz (Kr. u. 50-135) filozófiájának középpontjában az autonómia kérdése áll. Tanítása szerint kizárólag belső világunk az, ami tőlünk függ, következésképpen csak ebben a szférában valósítható meg a szabadság. A szabadság lehetőségének vizsgálata egyben az ember valódi énje határainak kutatását is jelenti. Epiktétosz a sztoikus etika alapvető belátásait fogalmazza újra, de a hagyományos iskolai szakzsargon helyett közvetlen, életközeli előadásmódot választ. Az órán a Beszélgetések (Diatribai, latin címén Dissertationes) I. könyvét olvassuk görög nyelven illetve angol fordításban. A kurzus teljesítésének feltétele az órákon való részvétel. Az osztályzás az órai munka alapján történik.

Bodnár István: Antik ontológia
emelt szintű szeminárium
időpont óramegbeszélés alapján
FLN-350.18

E-levelelcím: StB@elte.hu
Tel.: 266 9100/5295

A szemináriumon az antik filozófiával elmélyültebben foglalkozó hallgatók vehetnek részt. A kurzus első heteiben közös megbeszélés alapján alakítjuk ki, mely szerzőket fogunk a félév során hangsúlyosabban tárgyalni. Ennek során az alábbi nagy témaegységekből válogathatunk:

Parmenidész ontológiája, a későbbi eleaták, Gorgiasz
Platón Szofistája
Arisztotelész a létezőről a Kategóriákban és a Metafizika IV. könyvében
a sztóikusok ontológiája
a korai atomisták és az epikúreusok ontológiája
az ontológia nélküli élet: a szkeptikusok

A szemináriumon a szemináriumi munkára --- az egyes szemináriumi foglalkozásokon előadott vitaindítókra, és a vitában való részvételre --- és a félév során benyújtott szemináriumi dolgozatra lehet szemináriumi jegyet kapni. A szemináriumi dolgozathoz a szükséges szakirodalmat egyéni konzultáció keretében beszéljük meg. A szakirodalom feldolgozásához elengedhetetlen lesz az, hogy a hallgatók megbízhatóan és alaposan tudjanak idegennyelvű szakszövegeket feldolgozni.

Whitehead metafizikája
FLN-350.19, csüt. 12,30-tól

Tematika:

A létrejövés elmélete. - Az örök objektumok. - A prehenziók elmélete. - A szubsztancia-kritika. - A múlt magyarázata. - A tapasztalat whitehead-i fogalma. - Whitehead viszonya a filozófiatörténeti hagyományhoz. - A természet megismerése. - Az öntudat eredete. - Isten és világ, vallási tapasztalat.

Olvasandó irodalom:

A. N. Whitehead: Folyamat és valóság. Typotex Kiadó Budapest 2001. Angolul: Process and Reality. An essay in cosmology. The Free Press New York 1969. (vagy: ed. by Griffin and Sherburne, 1978) (Elsősorban: I., III. és V. rész)

Az ajánlott irodalomból:

Whitehead: Adventures of Ideas. The Free Press New York 1967.

Whitehead: Religion in the Making. New York 1926.

Whitehead: Essays in Science and Philosophy. New York 1947.

A másodirodalomból:

Karsai Gábor: Whitehead és a szerveződés filozófiája. Pro Philosophia 1998/15-16. 77-109.o.

Csikós Ella: Rendszeralkotók Istene. Hegel és Whitehead Isten és világ viszonyáról. Világosság 2000/2. 39-51.

Csikós Ella: A kreativitás mint lehetőség. Magyar Filozófiai Szemle 2001/4.

Simonfi Attila: Egy átváltozás felemás arca (Whitehead: Folyamat és valóság) MFSZ 2002/1-2.

D. W. Sherburne: A Key to Whitehead's Process and Reality. New York 1966.

Kline (ed.): A. N. Whitehead. Essays on his Philosophy. Prentice-Hall, 1963.

Mays: Whitehead's Philosophy of Science and Metaphysics. M. Nijhoff, The Hague 1977. II.-III.

Fetz: Whitehead. Prozessdenken und Substanzmetaphysik. 1981.

W. A. Christian: An Interpretation of Whitehead's Metaphysics. Yale University Press, 1959.

A. H. Johnson: Whitehead's Theory of Reality. New York 1962.

V. Lowe: Understanding Whitehead. Baltimore 1962. 9.-10.fej.

I, Stengers: Penser avec Whitehead. Seuil, Paris 2002.

Gyakorlati jegy alapja: szemináriumi referátum vagy dolgozat készítése Whitehead főműve és másodirodalom alapján.

Csikós Ella

Geréby György doc.
Ókori és Középkori Filozófiatörténeti Tsz. ELTE BTK
Molnár Péter adj.
Középkori és Kora Újkori Egyetemes Történeti Tanszék

2003/04 tavasz

Politikai teológia a 17. századig.
EMELT SZINTŰ TANEGYSÉG.
FLN – 350.21

Időpont: kedd 16h - 17:30
Hely: Múzeum krt. I. ép. 210. szoba
Követelmények: dolgozat a félév végéig.
Elérhetőség: gereby@eudoramail.com
pmolnar@ludens.elte.hu

Geréby György fogadóórája: hétfő 10-11, kedd 10-11.
Megjegyzés: angol, francia vagy német olvasási képesség elvárás.

A szeminárium későantik és a középkori politikai teológiák történetét tárgyalja a hellénisztikus világtól a modern kor kezdetéig, historiográfiájának kontextusával együtt.

A fogalmat magát Carl Schmitt (1888 - 1985) vezette be az irodalomba 1922-es könyvével. A Schmitt által megfogalmazott módszertan segítségével jól vizsgálhatóak a politikai berendezkedések teológiai legitimációs struktúrái. Politika, uralom, jogrend, béke, világrend és teológia összefüggése számos különböző történeti formációt hozott létre. Az igazolásukat megfogalmazó ideológiák történetírásában mérföldkőnek számítanak Ernst H. Kantorowicz (1895–1963) könyvei, mint a II. Frigyes, illetve a *The king's two bodies* (1957), amelyekben elsőként tett kísérletet a fogalom premodern alkalmazására. A patológus Erik Peterson (1890 - 1960) a korai kereszténység és a hellénizmus politikai teológiáját vizsgálva fontos elvi különbséget tett a keresztény és a hellénisztikus struktúrák között. Jan Assman *Herrschaft und Heil c.* könyvében (2000) a hellénisztikus kontextus mellett az egyiptomi, a közel-keleti politikai teológiákat is bemutatja.

Irodalom és filozófia FL 350.45 FLN 350.22 ET 311, ETN 311

/Lábjegyzetek Platónhoz!

Joó Mária egy. adj. BTK Filozófiai Intézet

szerda fél 12-13

A szeminárium a múlt félévi folytatása, de újonnan is lehet csatlakozni. Irodalom és filozófia viszonyának tágabb problémáján belül a kép, mítosz, dialógus, ironia kérdéseivel foglalkozunk, Ricoeur és Derrida műveivel kezdve, a hermeneutika keretében. Kitekintésként a résztvevők érdeklődéséhez igazodva akár a kognitív tudományok, akár az irodalomelmélet vagy a nyelvfilozófia szempontjai is felvethetők (M. Black, Davidson, Lakoff). Martha Nussbaum, aki a mai amerikai filozófia ismert alakjai közé tartozik, és a görög filozófia kutatója, különösen releváns pozíciót képvisel az általunk választott keretben. Platón mítoszai, hasonlatai, dialógusművészete ('filozófiai műalkotásai') állandó hivatkozási és vizsgálódási alapként fognak szolgálni.

Bibliográfia

Metaphor and Thought ed. A. Ortony Cambridge 1979 átfogó szöveggyűjtemény

Metaphor in Context ed. J. Stern Cambridge MIT 2000

Platon: Nap-, barlang-, lélek-hasonlat (lélekfogat a Phaidroszban) stb.

P. Friedlander : Arrheton in: Platon1-3. Berlin 1964 1.köt.

P. Ricoeur: La métaphore vive, Paris 1975 magy. megjelent utolsó fej. Metafora és filozófia-diskurzus c. in: Szöveg és interpretáció szerk. Bacsó B. Bp. 1991és másik fordításban az eredeti francia kiadáóvegváltozat Válogatott tan. Bp. 1999

Derrida: Mythologie blanche in: Marges de la philosophie Paris 1972 magy. Az irod. elméletei 5. szerk. Thomka B. Pécs 1997.

Kant Derrida: Minden dolgok vége Bp. 1993 Századvég

de Man: A metafora ismeretelmélete in: Esztétikai ideologia Bp. 2000

A. Danto: Hogyan semmizte ki a filozófia a művészetet Bp. Atlantisz 1997

Manfred Frank: Die Aufhebung der Anschauung im Spiel der Metapher in: Frank: Das Sagbare und das Unsagbare. Studien zur deutsch-französischen Hermeneutik Frankfurt 1990

Gadamer: Philosophie und Literatur 1981 GW 8.

Fehér M. István: Irod. és filozófia az 'Igazs. és módszer 'után in: Hermeneutikai tan.1. Bp. 2001

Bacsó Béla: Platonikus örökség Schellingnél és Heideggernél in: Mert nem mi tudunk...Bp. 1999

G. Gabriel, Ch. Schildknecht hg.: Literarische Formen der Philosophie Stuttgart 1990

Edmundson: Literature against philosophy. Plato to Derrida, Cambridge 1995

Martha Nussbaum: Philosophy and literature in: Love's Knowledge. Essays on Philosophy and Literature. Oxford 1990

FLN-350.23

Syllabus

Empirizmus és racionalizmus kapcsolata Galénosznál és ennek következményei a test-lélek viszonyról alkotott felfogására.

A szemináriumon azt vizsgáljuk, miként alkalmazza Galénosz a lélek képességeinek leírására azt az elméletet, miszerint ismereteink legfőbb kritériuma az érzéki tapasztalat és ennek megfelelően tudásunk empirikus jellegű. Emellett azonban olyan elméletet dolgoz ki, amely a korabeli nézetek alapján nem tekinthető empirikusnak: egy általános elméletet az emberi természetről, illetve test és lélek viszonyáról. A szövegek elemzésekor képet kapunk a korabeli empirikus (empeirikos) és racionalista (logikos) ismeretfelfogásról is. Az elemzés magyar fordítás alapján folyik, a szakirodalmat pedig az órai ismertetések segítségével dolgozzuk fel.

Órafelosztás:

1. Bevezető ea.

2-5. Empirizmus és racionalizmus általános jellemzése (De sectis, Subfiguratio, OD)

6-9. Test és lélek viszonya (Quod animi mores)

10-11. Érzelmek és tévedések megkülönböztetése (Aff., ill. Plac.)

Primér szövegek:

De sectis ingredientibus. Ed. G. Helmreich, Galenus. Scripta Minora III. Lipcse: Teubner, 1893.

Subfiguratio empirica. Ed. K. Deichgräber, Die griechische Empirikerschule. Berlin: Weidmannsche Verlagsbuchhandlung, 1930, 19652, 42-89.

De optima doctrina. Ed. A. Barigazzi. Corpus Medicorum Graecorum V 1, 1. Berlin: Akademie Verlag, 1991.

Quod animi mores corporis temperamenta sequuntur. Ed. G. Helmreich, Galenus. Scripta Minora II. Lipcse: Teubner, 1891.

De affectuum et peccatorum dignotione libri. Ed. W. de Boer. CMG V 4, 1, 1. Lipcse/Berlin: Akademie Verlag, 1937.

Szakirodalom:

V. Caston, 'Epiphenomenalism: ancient and modern', *Philosophical Review* 106(1997), 309-363.

P.L. Donini, Tre studi sull' aristotelismo nel II secolo d.C. 3.fejezet: Psicologia ed etica in Galeno e in Alessandro di Afrodisia: il problema del determinismo. Torino: Tirrenia, 1974, 127-185.

M. Frede, 'An empiricist view of knowledge: memorism', S. Everson (szerk.), *Companions to Ancient Thought 1: Epistemology*. Cambridge: CUP, 1990, 225-251.

R.J. Hankinson, 'Galen's anatomy of the soul', *Phronesis* 36(1991), 197-233.

R.J. Hankinson, *Cause and Explanation in Ancient Greek Thought*. Oxford: OUP, 1998, 295-323, 373-404.

R.J. Hankinson, 'Actions and passions: affection, emotion and moral self-management in Galen's philosophical psychology', J. Brunschwig & M.C. Nussbaum (szerk.), *Passions and Perceptions*. Cambridge: CUP, 1993, 184-222.

J. Kollersch & D. Nickel (szerk.), *Galen und die hellenistische Erbe*. *Sudhoffs Archiv*,

Heft 32, Stuttgart: Steiner, 1993.

P. Manuli & M. Vegetti (szerk.), *Le opere psicologiche di Galeno*. Nápoly: Bibliopolis, 1988.

P. Donini, 'Tipologia degli errori e loro correzione secondo Galeno', 65-117.

L. G. Ballester, 'Soul and body, disease of the soul and disease of the body in Galen's medical thought', 117-153.

J. Pigeaud, 'La psychopatologie de Galien', 153-185.

P. Manuli, 'La passione nel *De placitis Hippocratis et Platonis*', 185-215.

T. Tieleman, *Galen & Chrysippus on the Soul*. Leiden: Brill, 1996.

A logika története Leibniztől Russellig
Máté András docens

Tematika:

Leibniz. Lehetséges világok, fogalmak, monaszok. A lingua characterica universalis és a calculus ratiocinator eszméje; matematika, logika és filozófia viszonya. Az első kísérlet a logika matematizálására.

Források: Válogatott filozófiai írások (Gondolat, 1986); Fragmente zur Logik (ed. F Schmidt); Logical Papers (ed. G. Parkinson).

Bolzano: Kant-kritika a logikai platonizmus alapján; metalogikai szemléletű következtetéselmélet. A matematikai analízis megalapozási problémái.

Források: Wissenschaftslehre; Paradoxien des Unendlichen.

A logika matematizálásának algebrai útja: korai kísérletek, de Morgan, Boole, Schröder, Peirce.

Forrás: Boole: An Investigation of the Laws of Thought

A matematika megalapozásának programja; matematikai és filozófiai motívumok. Cantor halmazelmélete.

Forrás: Cantor: "Végtelenség a matematikában és a filozófiában" (Filozófiai Figyelő 88/4).

Frege. A matematikai logika első "igazi" rendszere (algebra helyett az analízis függvényfogalmára alapozva). A Sinn--Bedeutung--elmélet és motívumai.

Filozófiatörténeti összefüggések: neokantianizmus, természettudományos pszichologizmus, Husserl. A logika és a matematika filozófiája; a logicizmus első bukása.

Források: Logika, szemantika, matematika; Az aritmetika alapjai; Logikai vizsgálódások.

A típuselméleti logika: kísérlet a logicizmus "kijavítására".

Források: Russell: "A típuselméletre alapozott matematikai logika"; Ramsey: "The Foundations of Mathematics".

Előfeltétel: FL-215 kollokvium.

Követelmény: a foglalkozásokon való aktív részvétel a források olvasása alapján, valamint a félév végén egy kiselőadás megtartása olyan témából, ami nem szerepelt az órán, de kapcsolódik a kurzus anyagához.

Időpont és hely: szerda 4-1/2 6, i ép. 266.

Mezei Balázs (2003-2004, 2. félév)
Jan Patočka Husserl-értelmezései

Jan Patočka (1906-1977) a 20. századi cseh gondolkodás kiemelkedő képviselője, a cseh fenomenológiai filozófia meghatározó alakja. Edmund Husserl tanítványaként indult, majd élete végén recipiálta és továbbgondolta a fenomenológia poszthusserliánus lehetőségeit. A kurzus során a hallgatók megismerkednek Patočka gondolkodásával, különös tekintettel a husserli gondolkodást illető tételeire. A magyar nyelven hozzaferhető elég nagy számú publikáció és tanulmány lehetővé teszi, hogy a hallgatók Patočka egész gondolkodásáról képet kapjanak és egy-egy, Husserlre vonatkozó gondolatát dolgozat formájában elemezzék. Jelentkezés: bmmezei@ludens.elte.hu

Követelmény:

A megadott irodalom alapos átgondolása, egy tetszőleges témaaspektus kiválasztása, és max. 10 normal oldalas (26 sor, egy sorban 60 leütés) dolgozat elkészítése a félév végéig. A megadott irodalom minden kötelező darabját el kell olvasni. A kurzusra jelentkezni lehet: bmmezei@ludens.elte.hu. A jelentkező hallgatók csak biztonságos szervert használjanak, és ne hallomásból nyert email-címre írjanak.

Elsődleges irodalom:

Patočka, Jan, 1996, Mi a cseh?, ford. Kiss Szemán R. és Német I., Pozsony: Kalligram.

Bacsó Béla (szerk.), 1997, Tanulmányok Jan Patockáról, az Athaeneum és a Gond folyóirat közös száma (Gond 12-13), Budapest: Osiris. A szám írásokat tartalmaz mind Patockától, mind Patockáról.

Mezei Balázs, 1997, Thraszümakhosz és Szókratész: Patočka, a lélek gondozása és az etika antropológiai megalapozása, in: Bacsó 1997.

Mezei Balázs, 1998, A lélek és a másik: Jan Patočka és a fenomenológia, Budapest: Atlantisz. E könyvből kötelező elolvasni a Patockára vonatkozó tanulmányokat.

Ajánlott irodalom:

Patočka, Jan, Die natürliche Welt als philosophisches Problem, Stuttgart: Klett-Cotta, 1990.

Utószó: Husserl, Edmund, 1998, Az európai tudományok válsága és a transzcendentális fenomenológia, I-II, ford. Berényi G., Mezei B., et al., szerkesztette, utószóval és jegyzetekkel ellátta Mezei B., Budapest: Atlantisz.

Mezei, Balázs, Brentano, Cartesianism, and Jan Patočka", Brentano-Studien 7, 1995, 69-87.

Az ajánlott irodalmat nem kötelező elolvasni.

Olay Csaba: ARISZTOTELÉSZ HERMENEUTIKAI AKTUALITÁSA
hétfő: 12.00-13.30
(FLN-350.28)

A kurzus azt a kérdést vizsgálja, milyen szerepet játszik Arisztotelész a Gadamer által kidolgozott filozófiai hermeneutikában. Az arisztotelészi filozófiából egyrészt a gyakorlati filozófia gondolköre, másrészt a mimézis kulcsfogalmával építkező művészetfelfogás áll Gadamer érdeklődésének homlokterében. A gyakorlati filozófia felelevenítése alkalmat ad kitekintésre párhuzamos XX. századi fejlemények irányába (pl. H. Arendt Vita Activa. Vom tätigen Leben).

Irod.:

- Arisztotelész: Nikomakhoszi etika. Európa, Budapest 1987. I-II, VI könyv, 5-53.o., 157-177.o.
- Arisztotelész: Poétika (több kiadás)
- H.-G. Gadamer: Igazság és módszer. Gondolat, Budapest 1984. 76-107.o., 191-264.o.

FLN-351 [G, 30ó] 3 kredit
Csütörtök, 830 – 1000 I/208
Az ind filozófia

Tematika:

1. Filozófia keleten és nyugaton. A filozófia fogalma. Csak három helyen alakult ki önállóan bölcseleti hagyomány. A különböző kultúrkörök kategóriáinak viszonya egymáshoz: a fordítás problémája. A valláshoz való viszony különbségei; a tradicionalitás szerepe. A filozófia részterületeinek súlya, viszonyuk egymáshoz.
2. Előzmények. Bevezetés: India; népek, nyelvek, kultúrák; történelmi áttekintés; a vallás és a filozófia viszonya. Az előzmények: az Indus-völgyi és az árja népek világnézetének összehasonlítása, tipológiájuk. A Védák világszemlélete: régi és új istenek, a rita és a szóma; a filozofikus himnuszok, különösen a Purusa- és a Teremtés-himnusz. A mágikus-rituális spekulációk: a bráhmanák és az áranjakák; kozmogóniai elképzelések; a Brahma fogalmának kialakulása.
3. Az upanisadok; különösen a Brihad-áranjaka és a Cshándógja metafizikai és pszichológiai tanítása. A lélekvándorlás tana, eredete, implikációi: a karma és a nirvána.
4. A Buddha – szakítás a két nagy tradícióval: vallás – isten, hit, egyház, papok és hívők nélkül. A Buddha viszonya a filozófiához. Központi tanítások: a négy nemes igazság és a nemes nyolcútvány. Sz szenvedés – múlandóság – inszubsztancialitás. Lélekvándorlás lélek nélkül. A mahájána iskolái: az üresség-tan és a csak-észlelet tanítása.
5. A hinduizmus kialakulása, a teizmus jelentkezése; a Bhagavad-gítá. A panteizmus és a mindenütt-jelenvalóság. A jóság, kötelesség, igazság és erény konfliktusa. A megváltásra törekvés és az evilági aktivitás összebékítése; a különböző tradíciók eklektikus kompromisszuma. A klasszikus, „ortodox” filozófiai rendszerek; viszonyuk egymáshoz és a hindu valláshoz.
6. A szánkhja és a jóga dualizmusa. A természetfilozófia: a guna-elmélet, a természet összetevőinek kifejlődése egymásból. Ismeretelmélet: a megbízható ismeret forrásai; a következtetés fajtái és az okság elemzése. A természet mint aktív princípium. A lélek-bizonyítások; a lélek és a tudat elválása. A pszichikus princípiumok burjánzása. A megváltás; technikák a lélek eloldására az anyagtól.
7. Az idealista monizmus: az advaita védánta iskola. Exegetikus filozófia vagy filozofikus exegézis? A lét és levés elválasztása. Az empirikus világ státusza (a máj): látszat, de nem hamis. Az egyetlen abszolútum; a tudatok sokasága és egyetlen lélek. A változatlan valóság és az időbeli jelenségvilág; a kettős igazság tana. A megváltás (móksha) értelme, lehetősége, módja.

Kötelező irodalom:

[A szögletes zárójelbe tett alternatívák csak kényszermegoldások – nem ajánlom őket.]

2. Puskás Ildikó: Istenek tánca. Rövid áttekintés az indiai vallásokról. Budapest 1984, 7-67., 94-123. o. vagy

Puskás Ildikó: Lélek a körforgásban. Budapest 2000, 13-214., 250-285. o.

Schmidt József: Az ind filozófia. 2. kiadás, Budapest 1991, 42-91. o. vagy

[Héjjas István: Ókori indiai bölcselet. Budapest 1994, 29-120. o.]

Fórizs László (ford.): Rigvéda. Teremtéshimnuszok. Budapest 1995, 99-149. o. vagy

Vekerdí József (szerk.): Szanszkrit líra. (Himnuszok a Rigvédából, 9-60. o.) Bp. 1988.

3. Vekerdí József (ford.): Titkos tanítások. Válogatás az upanisadokból. Budapest 1987, 48-50., 60-69., 92-99. o. vagy

Tenigl-Takács László (ford.): Upanisadok. Bp. 1998, 52-55., 96-111., 242-255.o. vagy

[Tenigl-Takács László (ford.): Upanisadok I-III. Budapest 1992-94. II. kötet 73-82. o.; III. kötet 36-38., 67-77. o.]

4. Schmidt József: Ázsia világossága. Buddha élete, tana és egyháza. Budapest 1924, 11-224. o. vagy

Ruzsa Ferenc: Gótama nem volt buddhista. In Századvég (új foly.) I/1. (1994 tavasz), 103-116. o. vagy

Küng, Hans – Bechert, Heinz: Párbeszéd a buddhizmusról. (Kereszténység és világvallások.) Budapest 1997, 17-39., 75-90., 125-146., 189-204. o.

Vekerdí József (ford.): Buddha beszédei. Budapest 1989, 45-49., 61-70., 77-89., 104-117., 136-145., 160-163. o. vagy

Tenigl-Takács László (szerk.): A buddhizmus alaptanításai a szentiratok tükrében. A Tan Kapuja Buddhista Főiskola jegyzete, Budapest 1994, 10-32. o.

5. Vekerdí József (ford.): Bhagavad Gítá. A Magasztos Szózata. Budapest 1997, 6-19., 66-72. o. vagy

Vekerdí József –Lakatos István (ford.): A Magasztos Szózata. Bhagavad Gítá. Budapest 1987. (I., II., XI. ének) vagy

[Prabhupāda, A. C. Bhaktivedanta Swami: Az eredeti Bhagavad-gītā. The Bhaktivedanta Book Trust 1989, 51-175., 549-604. o.]

6. Ruzsa Ferenc: A klasszikus szánkhja filozófiája. Bp. 1997. 9-17., 43-113., 245-51. o. vagy

[Farkas Attila Márton és Tenigl-Takács László (ford., komm.): Ísvarakrisna: A számvetés megokolása (Szánkhja-káriká). Budapest 1994, 15-44. o.]

Fórizs László (ford., jz.): A megszentelődés pátandzsala útja. In –: Dhammapada. Az erény útja. Budapest 1994, 179-197. o. vagy

Farkas Attila Márton és Tenigl-Takács László (ford., komm.): Patandzsali: Az igázás szövétneke (Jóga-szútra). Budapest 1994, 47-102. o.

7. Ruzsa Ferenc (ford., jz.): Sankara: A Brahma-szútra magyarázata. Bp. 1996. 5-76. o.

Ajánlott irodalom:

- Dasgupta, Surendranath: A History of Indian Philosophy. Cambridge 1922.
- Frauwallner, Erich: Geschichte der Indischen Philosophie. Salzburg 1953-56. (History of Indian Philosophy. Ford. V. M. Bedekar. Delhi 1973.)
- Max Müller, Friedrich: The Six Systems of Indian Philosophy. London 1899.
- Radhakrishnan, Sarvepalli: Indian Philosophy. 2. kiadás, London 1929.
- Zimmer, Heinrich: Philosophies of India. Edited by Joseph Campbell. Princeton 1951.
- Mehlig, Johannes: Weisheit des alten Indien. Leipzig und Weimar 1987. Band 1. Vorbuddhistische und nichtbuddhistische Texte; Band 2. Buddhistische Texte.
- Potter, Karl (sorozatszerkesztő): Encyclopedia of Indian Philosophies. (Eddig 7 kötet jelent meg.) Princeton – Delhi 1970-1996.
- Radhakrishnan, Sarvepalli & Moore, Charles A.: A Sourcebook in Indian Philosophy. Princeton 1957. (reprint 1989.)
- Tenigl-Takács László (szerk.): India bölcsessége. Budapest 1994. (II. rész)
- Olivelle, Patrick: Upaniùads. Oxford University Press 1996.
- Téchy Olivér: Buddha. Budapest 1986.
- Govinda, Láma Anagarika: A korai buddhista filozófia lélektani attitűdje és annak szisztematikus bemutatása az Abhidhamma hagyománya alapján. Budapest 1992.
- Fehér Judit: Nágárdzsuna. A mahájána buddhizmus mestere. Budapest 1997.
- Fehér Judit – Horváth Z. Zoltán (szerk.): Buddhista logika. (Történelem és kultúra 12.) Bp. 1995.
- Fehér Judit (szerk.): Tibeti buddhista filozófia. (Történelem és kultúra 11.) Budapest 1994.
- Tenigl-Takács László (ford. és komm.): Gótama: A logika szövéneke. Budapest 1992.
- Eliade, Mircea: A jóga. Halhatatlanság és szabadság. Budapest 1996.
- Thibaut, George (ford.): The Vedānta-Sūtras of Bādarāyana with the Commentary by Śankara. Oxford 1890.
- Fajd Ernő (ford. és komm.): Sankara: A védánta filozófiája. Budapest 1996.

Számonkérés:

Gyakorlati jegyet kollokvium-szerű beszámoló alapján, vagy az egyik témakört meggyőzően tárgyaló 5-10 oldalas dolgozatra lehet kapni.

Megjegyzés. Aki később felveszi a „Keleti filozófia (Kína)” c. előadást, a kollokviumon ott már csak kínai filozófiából vizsgázik.

Ruzsa Ferenc

Erdélyi Ágnes

Idő: csütörtök 14-től 15 óra 30-ig

Hely: II. em. 215-ös szoba

(emelt szintű szeminárium)

Filozófiai szakfordítás

A kurzus feltétele: szakszövegolvasás 1 (gyakorlati jegy)

szakszövegolvasás 2 (kollokvium)

legalább középfokú angol- vagy francia- vagy német nyelvismeret

Témák:

- a fordítás elméleti problémái (a szemináriumhoz földolgozandó szakirodalom megtalálható a könyvtárban)
- a magyarra fordítás általános problémái
- a filozófiai szakfordítás speciális problémái
- fordítási gyakorlatok

Követelmények: aktív részvétel a szeminárium munkájában; fordítási gyakorlatok elvégzése; szemesztervégi szóbeli beszámoló a megadott elméleti szakirodalomból.

Jegyszerzés módja: a jegyet a résztvevők a szemináriumi munkára, a fordításokra és a szemesztervégi beszámolóra kapják.

3. LECTURA DANTIS: POÉTIKA ÉS FILOZÓFIA AZ ISTENI SZÍNJÁTÉKBAN (2003/2004. II. félév)

Vezető: Kelemen János, egyetemi tanár.

Hely és időpont: Múzeum krt. 4/i. Filozófiai Intézet, I. em. 122-123., kedd 10.00.-11.30.

Tematika:

A szövegolvasó szemináriumon az Isteni színjáték következő énekeinek olvasására kerül sor:

Pokol, I. II. XXVI.

Purgatórium, I. XII. XXIV.

Paradicsom, I. II. IV. XVII. XXVI. XXXIII.

A kijelölt énekek elemzése során a mű alapjául szolgál poétikára, valamint a mű teológiai és filozófiai tartalmára vonatkozó kérdések lesznek a középpontban.

Háttérolvasmány: részletek a Vendégségből, A nép nyelvén való ékesszólásból, Az egyeduralomból és a XIII. levélből. (In: Dante Összes Művei)

Ajánlott irodalom:

A Helikon 2001/2-3. Dante-számából (Kelemen János, szerk., „Dante a XX. században”) kijelölendő tanulmányok.

FLN-350.34 Steiger. EC (G 2 ó) A filozófiatörténet története
hely, idő: megbeszélés szerint.

Az órán a filozófiatörténet történetének egy fontos fejezetét, a héraikleitoszi filozófia antik és újkori recepcióját tanulmányozzuk a következő szövegek alapján:

Sextus Empiricus: *Adversus mathematicos* 7, 126 skk.

Diogenész Laertiosz 9,1 (Héraikleitosz életrajza)

Henricus Stephanus: *Poesis philosophica* (1573) 129-155. old.

J. J. Brucker: *Historia critica philosophiae* (1742) I. köt. 1208-1227. old.

Dietrich Tiedemann: *Geist der spekulativen Philosophie* (1797) Héraikleitosz-fejezete

Ezek az írások szándékuk szerint a héraikleitoszi gondolkodást a maga teljességében mutatják be. Tanulságos lesz megvizsgálni, hogyan módosul (bővül és szűkül) ez a kép, mit vesz át egy szerző hivatkozott elődeitől és mit hagy ki, melyek azok a közhelyek, amelyek – esetleg funkciójukat veszelve – tovább élnek
Az osztályozás az órai munka alapján történik.

KÉRDÉSEK ÉS VÁLASZOK DIALEKTIKÁJA
A FILOZÓFIATANÍTÁS GYAKORLATÁBAN
(-FLN-393-)

- módszertani szeminárium -

Megbízott előadó: Hegedűs Sándor vezetőtanár (mb. előadó)
A szeminárium helye: ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimn.
(Bp. XIV. ker. Cházár András u. 8 – 10)
Az első találkozás: 2004 február 16. (hétfő) 16 óra
(a fenti címen)
A szeminárium időpontja: megbeszélés szerint, de várhatóan a fenti időpontban
hétfőnként.

Kurzusleírás

A tisztán módszertani kérdés - hogyan tanítsunk? - esetünkben elválaszthatatlan attól a közel sem triviális kérdéstől, hogy mit is tanítsunk. A filozófiának ugyanis nem úgy van tárgya, mint bármely más tudománynak, vallásnak, vélekedésnek, azaz nem behatárolható, tárgyilag birtokbavehető kijelentések, képletek halmazaként. A filozófiai tradíció - mondhatni a kezdetek: Hérakleitosz óta - nem is tárgya szerint szokta volt megkülönböztetni magát más tudományoktól, hanem elsősorban művelőjének magatartása - beállítódása - szerint. Amikor tehát valaki filozófiát tanít, tulajdonképpen filozofálni is tanít, azaz jelenvalóvá teszi a filozófiát: "csodálkozásra" vagy "kétkedésre" hív. Ugyanennek kell tehát történnie a filozófia tanításáról szóló tanítás esetében is. Vagyis: nem az ún. "módszertannak" kell reflektálnia a filozófia taníthatóságára, mivel maga a filozófiai tanítás önmagában hordja saját taníthatóságának - vagyis éppen a "módszernek" - teljes problémahorizontját. A filozófiai tradíció egyes képviselői ugyanis - azok, akik filozófiai tanításuk okán tudják és művelik a filozófiát - tevékenységük során nemcsak arra a kérdésre válaszoltak, hogy mi a filozófia, hanem arra is, hogy hogyan kell azt "tanítani". Nem különösen meglepő ez, ha figyelembe vesszük, hogy Descartes óta a filozófia nem doktrinális, hanem módszertani közösségeket produkált, vagyis eleve a "hogyan" kérdés került a filozófiai érdeklődés előterébe.....

A fél évre tervezett, heti két órás kurzus során a következő szerzők - nyilván speciális szempontú - elemzése várható tehát:

1. HÉRAKLEITOSZ, mint az "ébrenlévők" egyike, avagy a filozófia "logosának" szószólója
2. SZÓKRATÉSZ, avagy a filozófiai kérdezés radikalizmusa
3. PLATÓN, avagy a filozófia lélek-tani megalapozása
4. ARISZTOTELÉSZ, a "tudományok tudományának" képviselőjében
5. DESCARTES, mint a filozófia újkori fordulatának reprezentánsa

6. KANT, a filozófia fogalmáról, feladatáról és taníthatóságáról
7. HEGEL, a filozófia történetének fogalmáról, különös tekintettel a filozófia történetének taníthatóságára
8. NIETZSCHE, avagy a filozófiai megszólalás - tanítás - "legnagyobb nehézkedéséről"
9. WITTGENSTEIN, "képelmélete" és "nyelvjátékai" mint a filozófiai megszólalás lehetőségfeltétele
10. HUSSERL fenomenológiája, mint a filozófia "szigorúan tudományos" taníthatóságának megalapozási kísérlete
11. HEIDEGGER tanítása a gondolkodás jelentéséről és jelentőségéről. A filozófiai gondolkodás tulajdonképpeni feladata.
12. GADAMER "igazsága" és "módszere" a hermeneutika horizontján.

Budapest, 2004. január

Hegedűs Sándor
mb. előadó (06-30-434-1085)